

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԶ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 26, 1903

ԹԻՒ 39

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ձեռնադրուքին յիգմիտ 681. — Յիտու ֆրիստուսի Աստուածութիւնը 683. — Դարձեալ Նոյն Հին Բաները 684. — Ոսկեղէն Կանոնը 685. — Եզեկիէին Հովուական Նամականի 685. — Վիրաբուժական Նշանաւոր Գործողութիւնը Մը Ի ծնէ Կոյրի Մը Վրայ 686. — Քաղցկեղին Աւելալը 687. — Ծովու Սուգակներ Եւ Զուկեր 688. — Նաւի Զրանցք Մը Սկզբունքը Մեզին 688. — Երկու Ձեռքն Այլ Գործածել 689. — Գիրքերը Ի՞նչպէս Վնասակար Են Ծառերուն 689. — Վնասակարը Դպրոցներու Մէջ 689. — Ձեռնադրութեան Մը Առիթով 691. — Շնորհակալութիւն 692. — Ազդ. 692. — Քաղաքական Լուրեր 693.

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՅԻԶՄԻՏ

[Խմբագրական]

Կիրակի, Սեպտ. 13, Պատ. Փառնակ Իսկէն-տէրեան Իգմիտի Հայ Աւետ. եկեղեցիին երէց ձեռնադրուեցաւ, Տեղւոյն Աւետ. ժողովրդին մեծագոյն մասին համար առաջին անգամն էր որ այսպիսի հանգէս մը տեղի կ'ունենար իրենց եկեղեցիին մէջ. Արդարեւ ալ եկեղեցին իր գոյութենէն ի վեր հովիւ քիչ ատեն ունեցած է: Մնացեալ բոլոր ժամանակը անոր հովուական գործը յանձնուած է եկեղեցականի մը, որ թէպէտ ձեռնադրեալ, առժամայէս կը ստանձնէր զայն եւ չէր նկատուեր մնայուն հովիւ, կամ քարոզչի մը որ զեւ չէր ձեռնադրուած:

Եկեղեցիին անցեալին վրայ ականարկ մը նետելով կը տեսնենք թէ 1846ին կազմակերպուած է եկեղեցին եւ թէ 1847 Սեպտ. Պատ. Յարութիւն Մինասեան երէց ձեռնադրուած է: Ձեռնադրող մարմինը կը բաղկանար Կ. պոլսեցի վեր. Սիմոն Խաչատուրեանէ, Մր. Տուայթ ու Մր. Ուուտ միսիոնարներէն եւ Կ. պոլսոյ, Ատապազարի եւ Իգմիտի եկեղեցիներուն պատուիրակներէն: Այնպէս կարգադրուած էր որ Պատ. Յարութիւն թէ՛ Իգմիտի, թէ՛ Ատապազարի երէց ըլլար եւ իր ժամանակին մէջ չորրորդը երկրորդ քաղաքին մէջ ան-

ցընէր: Այս երկեակ յարաբերութիւնը վերջ գտաւ, երբ Պատ. Յովհաննէս Տէր Սահակեան Ատապազարի եկեղեցիին հովիւ ձեռնադրուեցաւ 1849 Մայիսին: Պատ. Յարութիւն 1855ին Իգմիտէ մեկնեցաւ եւ եկեղեցիին հետ անոր հովուական յարաբերութիւնը ժողովի որոշմամբ խզուեցաւ: Ահաւասիկ օրինակ մը, որու հետեւելու են բոլոր մեր եկեղեցիները եւ երէցները: Սոյն փոխադարձ յարաբերութեան նուիրականութիւնը զգալ կու տայ թէ այն հաստատուելու է հանդիսական արարողութեամբ եւ արտօնութեամբ եկեղեցական այն մարմնին որու կը վերաբերի եկեղեցին: Եւ խզուելու է, եթէ խզում հարկ ըլլայ, նոյնպիսի ձեւակերպութեամբ եւ արտօնութեամբ:

Ուրիշ երէց մը ձեռնադրուած է 1864 Սեպտ. ին եւ մեռած 1865 Ապրիլին: Անոր անունը յիշուած չէ այն նամակներուն մէջ, որոնցմէ այս տեղեկութիւնը քաղեցինք անոր վրայ: Ո՞վ էր այս երիտասարդ քարոզիչը, որ զգացած էր թէ օգտակար եւ նուիրական կոչում մը ընդգրկած էր, եւ որ սակայն Յովհաննէս եղբայր Յակոբոսի, Կ. պոլսոյ Աւետ. առաջին հովիւ վեր. Արիստղոմ Իւթիւճեանի եւ ուրիշ շատերու նման վերին հայրենիքը կոչուե-

ցաւ ճիշտ այն ժամանակ, երբ իր հոգեւոր կոչման պարտականութիւններուն կը նուիրուէր:

Իզմիտի վերջին ձեռնադրութիւնը վեր. կարապետ Գաբրիէլեանի ձեռնադրութիւնն էր: Բայց ճիշտ թուականը չենք գիտեր: Մր. Փարսընս 1872 Փետր. 1 թուականը նամակով մը կը պատմէ եկեղեցիին հոգեւոր արթնութիւնը եւ կ'ըսէ, «Հովիւ կարապետ շատ քաջալերուած է»: Մր. Փարսընս հովիւ պիտի չանուանէր չձեռնադրուած քարոզիչ մը: Այս նամակը 31½ տարի առաջ գրուած է, եւ չենք գիտեր թէ վեր. Գաբրիէլեանի հովուական պաշտօնը առկէ ո՞րչափ առաջ սկսաւ: Գիտենք թէ եկեղեցին սերտիւ յարած էր անոր, եւ մեծ դժկամակութեամբ բաժնուեցաւ իր հովիւէն, երբ սա քանի մը տարի յետոյ Իսկիւտար կանչուեցաւ:

Արդ, այդքան երկար ժամանակամիջոցէ մը ետեւ եկեղեցին դարձեալ կ'ունենայ իր ընտրած հովիւը: Պատ. Փառնակ դաստիարակուած է Անաթոլիա Գուլէճին եւ Մարսուանու Աստուածաբանական Ճեմարանին մէջ, նաեւ ժամանակ մը ուսած է յԱմերիկա: Տարի մը առաջ Իզմիտ եկաւ իբրեւ քարոզիչ եւ անկէ ի վեր կազմուած փոխադարձ ընտանութիւնը եւ սէրը սոյն աւելի սերտ յարաբերութեան հաստատման ճամբայ բացին:

Ձեռնադրութիւնը տեղի ունեցաւ Իզմիտի Գաւառական Ժողովին հովանաւորութեան ներքեւ: Այդ Ժողովը կը ներկայացնէ Իզմիտի, Ատապազարի եւ Պարտիզակի երեք եկեղեցիները եւ անոնց ճիւղերը: Բիւթ. Նահանգ. Հոգեւոր Ժողովի Գործ. Մարմինն նամակ ղրկուեցաւ, հասկնալու համար թէ նոյն մարմինը առարկութիւն մը ունի՝ կարեւոր խնդր է թէ ո՞ր մարմինները ձեռնհաս համարուելու են Աւետ. մեր եկեղեցիներուն մէջ հովիւ եւ աւետարանիչ ձեռնադրելու: Ըստ Երիցական դրութեան, Գաւառական Ժողովը կամ Փրէզպիթըրի կը ձեռնադրէ: Եթէ Բիւթանական Հոգեւոր Միութիւնը Սինոդի եւ Իզմիտի Գաւառային Ժողովը Փրէզպիթըրիի համապատասխան համարուին, այն ժամանակ Գաւառային Ժողովը ձեռնադրելու ձեռնհասութիւն կ'ունենայ: Ըստ Ժողովական դրութեան, երէց կանչող եկեղեցին զրացի կարգ մը եկեղեցիներ կը հրաւիրէ հովիւներ եւ աշխարհական պատուիրակներ ղրկել: Ասոնցմով կազմուած Ժողովը կը քննէ եւ կը ձեռնադրէ ձեռնադրելին: Փախաքելի է որ ձեռնադրող մարմինը հանդէսին արժանաւոր չուք եւ վաղ ընծայող հանգամանք մը ունենայ, բայց այնքան մեծ չըլլայ որ չկրնայ դիւրաւ ի նիստ գումարիլ, քանզի այս կը դժուարացնէ ձեռնադրութեան գործը: Երբեմն,

ինչպէս եղաւ վառի եւ Պիթլիսի նորագոյն ձեռնադրութիւններուն առնելով, եկեղեցիներուն մեկուսացեալ դիրքը անհրաժեշտ հարկ կը դարձնէ փոքր մարմնի մը ձեռամբ կատարել ձեռնադրութիւնը: Մեզի կը թուի թէ Իզմիտի Գաւառական Ժողովին նման մարմնի մը ձեռամբ կատարուած ձեռնադրութիւնը հանդէսին կ'ընծայէ անոր արժանաւոր վեհութիւնը, մանաւանդ եթէ տեղի ունենայ Նահանգային Հոգեւոր Միութեան հաւանութեամբ: Եւ այս անգամ այս հաւանութիւնն յայտնի եղաւ ներկայութեամբ նոյն Ժողովոյ Նախագահին, որ ձեռնադրող մարմնին անդամներէն մին էր:

Շաբաթ տեղի ունեցաւ ձեռնադրելին քննութիւնը եւ Ժողովը յայտնեց թէ գոհ եղաւ անոր հաւատարմութիւնը, նաեւ անոր Բրիտանիէի անձնական փորձառութիւնը եւ Աւետարանի պաշտօնէութեան ասպարէզը մտնելուն շարժառիթները լսելով: Որովհետեւ մենք երեկոյին հասանք քաղաքը, ներկայ չգտնուեցանք այդ քննութեան:

Կիրակի առաւօտ եկեղեցի երթալու միջոցին տեսնեմք որ մատրան նախասնեակը մատուռէն բաժնող որմը վերցուած է եւ 300 կամ աւելի անձ հանգիստ նստեցնելու համար կարգադրութիւններ եղած են: Եկեղեցին ամբողջովին լեցուած էր, թէպէտ անհանգստութիւն պատճառելու չափ չէր խոնուած, եւ այս բարեբախտաբար, զի օգը սաստիկ տաք էր այն օր: Երգեցիկներու մեծ խումբ մը կ'առաջնորդէր երգեցողութեան, մեծապէս հաճելի ընծայեցնելով հանդէսին այդ մասը: Տր. Զէյմպըրս կը նախագահէր: Եւ արդարեւ բարեբախտութիւն մ'էր որ կրցաւ ձեռնադրութեան հանդէսին ներկայ գտնուիլ ճիշտ օր մը առաջ քան իր մեկնումը դէպ Ամերիկա, ուր կ'երթայ վայելել արձակուրդ մը, որու արժանի է ամենայն իրաւամբ:

Մր. Ալէն, որ Խարբերդի միօրինար էր աւելի քան 40 տարի եւ Ամերիկայէ նոր վերադարձաւ իր որդւոյն հետ, սկսաւ պաշտօնը՝ Սուրբ Գիրքէն մաս մը կարդալով եւ երգ մը առաջարկելով: Ապա Պարտիզակի նորընտիր քարոզիչ Տիար Սարգիս Մանուկեան աղօթեց: Ապա վեր. Յովսէփ Զէճիզեան կարդաց Գաւառական Ժողովի ատենագրութիւններուն այն մասը, որ Պատ. Փառնակի հրաւիրման եւ նախորդ օրուան քննութեան կը վերաբերէր: Ապա քարոզեց Փրոֆ. Յակոբոս Էֆ. Զէճիզեան, որ նոյն իսկ իր սովորականէն աւելի պերճախօսութեամբ քարոզեց առիթէն ներշնչուած: Իր շատ վայելուչ նիւթն էր ճշմարտութիւնը, զոր նորընծայ հովիւը պիտի քարոզէր, բնաբանն ըլլալով Պիղատոսի «Ի՞նչ է ճշմարտութիւնը» հարցումը:

Տր. Ձէյմպլըրս կարգաց նորընծային ուղղուած հարցումները նկատմամբ իր պաշտօնին : Եւ երբ ան իր հաւանութիւնը տուաւ, եկեղեցին ալ ոտքի ելաւ խոստանալու թէ հանդէպ իր նորընտիր հովուին պիտի կատարէ իր պարտականութիւնները : Ձեռնադրութեան աղօթքը մատոյց Մր. Ալէն որդին եւ Վեր. Յակոբ Թաշճեան իր աջ ձեռքը տուաւ նորընծայ պաշտօնակցին, անոր յանձնելով միանգամայն ամպիոնի նոր Աստուածաշունչ մը իբրեւ աղբիւր, որմէ քաղելու է իր բնական վարդապետութիւնները : Վեր. Յովսէփ Ճէճիգեանի առաջնորդութեամբ ժողովուրդը կրկնեց Նիկիական Հանգանակը : Հովուին խրատականը յօդուածագիրս խօսեցաւ եւ ժողովրդին խրատականը Վեր. Յակոբ Թաշճեան : Հանդէսը փակուեցաւ ձեռնադրեալ հովուին օրհնութեամբ :

Կէսօրէն ետեւ հոգեւոր ուրիշ պաշտօն մը տեղի ունեցաւ : Վեր. Թաշճեան խօսեցաւ կարճ բայց պատուական քարոզ մը եւ չենք կրնար չխոստովանիլ թէ երկու պաշտամունքներուն մէջ ալ իր ներկայութիւնը եւ մասնակցութիւնը շատ աւելցուցին անոնց օգտակարութիւնը եւ ազդեցութիւնը : Երկու աղայ մկրտեց նորընծայ հովիւը, որու զաւակն ալ մկրտուեցաւ Մր. Չարս Բիկզէ : Ապա Մր. Բիկզ եւ նորընծայ հովիւը Տէրունական Ընթրիքը մատակարարեցին : Մր. Բիկզ Թրքերէն խօսեցաւ : Այս եղաւ միակ բացառութիւնը, զի միշտ Հայերէն էր պաշտամունքի լեզուն :

Այսպէս վերջացաւ նշանակալից օր մը, զոր հովիւ եւ ժողովուրդ, վստահ ենք, ընդերկար պիտի յիշեն ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ : Փափաք յայտնուած է որ հովուին ուղղուած խրատականը հրատարակենք : Թերեւս գալ շաբթու կը հրատարակենք :

ՅԻՍՈՒՍ ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Յ. Գ. Գ.)

Բ

Մեր առաջին յօդուածին մէջ Յիսուս Բրիստոսի նկատմամբ Նոր Կտակարանի մատենագիրներուն գաղափարները յիշած էինք, թէ Յիսուս Բրիստոս Աստուծոյ լիակատար յայտնութիւնն է, ուստի եթէ կ'ուզենք դիմեալ զԱստուծոյ եւ մեր հոգեւոր փրկութեան մասին անոր կամքը եւ կարգադրութիւնը, հարկ է մեզ Յիսուս Բրիստոսի դիմել : Թէպէտ անոր երկրաւոր կեանքը սահմանաւոր եւ մարդկային էր, այդ մարդկային կեանքին մէջ յայտնուեցաւ անսկիզբն եւ յաւիտենական Աստուածը : Եւ անոր մեռելներէն յարութիւն առնելուն

շնորհիւ Աստուածային սոյն յայտնութիւնը մեր փրկութեան մասին մնայուն եւ անփոփոխ դիրք մը առաւ : Ուրիշ խօսքով, մարմնաոթութիւնը տեւական իրողութիւն մը եղաւ :

Այս մասին երկրորդ եւ ամենակարեւոր հարցումը սա է . Յիսուս Բրիստոսի նկատմամբ Նոր Կտակարանի մատենագիրներուն եւ նախնի Եկեղեցոյ այս գաղափարները Յիսուս Բրիստոսի կեանքին կը համապատասխանեն : Այս հարցման պատասխանը պէտք է փնտռել չորս Աւետարաններով պատմուած դէպքերուն մէջ : Անոնց մէջ նկարագրուած Անձին վարքը եւ պահանջները այս գաղափարներուն համաձայն եւ համեմատ են թէ ոչ : Եթէ համեմատ չեն, այդ գաղափարները Նոր Կտակարանի մատենագիրները հնարած են ըսելով մէջէն կ'ելլենք : Եթէ համեմատ են, ապա ուրեմն Աւետարաններուն մէջ նկարագրուած Յիսուսը այնպիսի զարմանալի եւ գերբնական անձ մըն էր, որ անոր հետ սերտ առնչութիւն ունեցողները անոր կեանքը այս գաղափարներով միայն կարող եւ զան նկարագրել : Ծշմարտութիւնը այս վերջինն է :

Յիսուս Բրիստոս մարդոց մէջ մարդու նման ապրեցաւ : Անոր մանկութիւնը, երիտասարդութիւնը եւ ամբողջ կեանքը ուրիշ մարդոցնէն շատ տարբեր չէին : Անոր գլխուն վրայ չկար լուսապսակ, ինչպէս կը նկարուի պատկերներու մէջ : Մանկութեան Աւետարաններուն պատմածին պէս գերբնական սքանչելիքներ գործելով հանրութիւնը չէր ապշեցնէր : Հասարակ մարդոց հետ հասարակ կեանքով ապրեցաւ : Բայց այս հասարակ կեանքին մէջ բարոյական այնպիսի բարձրութիւն եւ հոգեւոր այնպիսի խորութիւն կար որ ամէնուն ու շաղրութիւնը գրաւեց, եւ յայնմհետէ յայսօր իսկ կը գրաւէ : Անոր մէջ տեսնուած բարուց կատարելութիւնը, մտքի հաւասարակշռութիւնը, վարդապետութեան բարձրութիւնը արդարեւ զարմանալի է : Բայց ամէնէն աւելի զարմանալին սա է որ, եթէ անոր կեանքին գաղանիքը հասկնաս եւ անոր վերահասու ըլլաս, մարդուս Աստուծոյ հետ եւ Աստուծոյ մարդուս հետ առնչութիւնը այնպէս կը հասկնաս որ անկէ աւելի բնական, անկէ աւելի համոզիչ վիճակ մը անկարելի է երեւակայել : Այս մասին եթէ հասկնաս Յիսուսի կեանքը, մէկ կողմէն Աստուծոյ հետ քու ունեցած առնչութիւնդ հասկնալ կը սկսիս, եւ միւս կողմէն քու բարոյական կեանքիդ մէջ բարձրացում մը կը զգաս : Յիսուսի կեանքին մէջ տեսնուած սոյն իրողութիւնը միացուր սա երկու եղելութիւններուն հետ եւս . այսինքն մէյմը անոր այն

յայտարարութեան հետ թէ ինք մարդկային սեռը կը փրկէ եւ զանիկա Աստուծոյ հետ կը հաշտեցնէ, մէյ մ'ալ անոր հրաշքներուն եւ մեռելներէն յարութիւն առնելուն հետ: Մէկուն մէջ նայէ բարոյական աշխարհի մէջ անոր գրաւած անզուգական դիրքին, եւ միւսին մէջ ֆիզիքական աշխարհի մէջ անոր ունեցած զարմանալի զօրութեանը եւ ազդեցութեանը: Այն ատեն Յիսուսի անձը արտասովոր աստիճան բարձրութիւն եւ կարեւորութիւն կը ստանայ:

Յիսուս իր ներքին կեանքին նկատմամբ երբեք փրկութեամբ աշխարհիկ ձեռնարկութիւններու չմտաւ իր աշակերտներուն առջեւ: Միայն ապրեցաւ տնոնց առջեւ: Բայց աշակերտները ստիպուեցան հարցնել թէ այս ինչպէս կեանք է:

Առաքեալները Յիսուսի կեանքին մէջ նախ Մեսիայի նկատմամբ իրենց ունեցած գաղափարներուն հաստատութիւնը, համոզական փաստերը, տեսան: Բայց անոր յարութենէն ետքը, որովհետեւ զանիկա աւելի եւս խորապէս քննելու առիթներ ունեցան, սկսան աւելի եւս խոր իմաստով հասկնալ զայն: Եւ նախորդ յօդուածին մէջ մեր բացատրած եզրակացութեան հասան:

Առաջին Դարուն յաջորդող դարերուն մէջ ալ սոյն նիւթը գրեթէ ամէնէն աւելի զբաւեց Նկեղեցիին ուշադրութիւնը:

Քրիստոնէութիւնն է Յիսուսի անձը հասկնալ եւ այդ իմաստով եւ հասկացողութեամբ հազորդակցիլ Աստուծոյ հետ: Այս պատճառաւ երբ եկեղեցին Յիսուսը ուսումնասիրեց եւ հասկցաւ, Աստուծոյ նկատմամբ աւելի բարձր գաղափար ստացաւ: Եւ զԱստուծոյ որչափ աւելի որ հասկցաւ, ստիպուեցաւ հարցնել թէ «Այս Յիսուս ինչպիսի մէկն է»: Ահա այս էին Արիոսականութիւնը եւ ուրիշ խնդիրներ, որ Երրորդ Դարուն վերջերը սկսան եւ դարերով զբաղեցուցին եկեղեցին: Դարձեալ սոյն կենդանի եւ ջերմ խնդիրն էր, զոր Շիթաւս անցեալ դարուն կիսուն մէջտեղ նետեց, եւ Ռընան, Բիլմ, Վայս եւ ուրիշ անթիւ Գերմանացի ու Գաղղիացի եւ Անգղիացի հեղինակներ յուզեցին եւ տաք վիճաբանութիւններու միջոց ըրին, եւ այսօր իսկ ամէն շրջանակէ եւ դասակարգէ զիստուներ կը զբաղեցնէ անիկա, այսինքն թէ «Ո՞վ է Նազովրեցի Յիսուս, եւ ինչպէս պէտք է բացատրուի»: »

Ժ.Թ. Դարու վիճաբանութիւններէն եւ հակաձառութիւններէն ետքը Նկեղեցին յայտարարեց թէ Յիսուս Քրիստոս արդարեւ Յովնանէսի, Պողոսի եւ Նոր Կտակարանի միւս մատենագիրներ-

ուն հասկցածին պէս Աստուածային յայտնութեան կատարելագոյն պատկերն է, եւ ինչպէս որ մարդկային էր՝ նոյնպէս ալ Աստուածային է եւ յաւիտենական: Եւ անոր բարոյական ստորագիծերը եւ հոգեւոր կեանքը եւ իր անձին նկատմամբ ըրած պահանջներն ու յայտարարութիւնները, հրաշքները եւ յարութիւնը եւ ամէն դարու մէջ մարդկային հոգիին վրայ անոր ըրած ճշմարիտ ազդեցութիւնները ուրիշ կերպ անկարելի է բացատրել:

Եւ սակայն Յիսուսի անձին վերաբերեալ յիշուած սոյն իրողութիւնները եւ անոնցմէ հանուած եզրակացութիւնները ներկայ դարու քննադատիչ ոգւոյն հետ ինչ առնչութիւն ունին: Ասոնց համար բանաւոր հիմեր ունինք: Զանաւոր զայս բացատրել ուրիշ յօդուածով մը:

ՆՈԳԵԻՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՆՈՅՆ ՀԻՆ ԲՈՆԵՐԸ

“Նոր բան մը չըսաւ,” ըսաւ մէկը քննադատօրէն, երբ Ժողովը լմեցաւ. “նոյն հին բաները դարձեալ:” “Եւ դարձեալ սփոփեցին եւ մխթարեցին ճիշտ առաջուան կերպով,” յարեց անմիջապէս ուրիշ մը. “ճիշտ առաջուան կերպով, որով սփոփեցին եւ մխթարեցին ամէն դարու մէջ յոգնած մեղաւորները: Կարծեմ Աւետարանի կրկնութիւնն է որ ամէնէն աւելի կը սփոփէ զիս: Հոգերը կը ճնշեն ծանրապէս, անողորմութիւնը կը վնասէ, երկինք կ'ամպոտի, ձեռքեր ու ոտքեր կը յոգնին եւ սիրտը կը նուաղի: Հոգիներու փրկութեան գործը շատ մեծ կը թուի մեր կարողութեան փոքրկութիւնը նկատելով, եւ հազիւ կ'արժէ կարծես անոր ձեռնարկել: Ապա ունակութեան, պարտականութեան եւ անյուսուածութիւններու մէջէն կու գանք դարձեալ Մեծ Գիրքին, խանդակաթ, կենդանի այն ձայնին որ յաւիտեան կը խօսի մեզի, եթէ միայն միտ դնենք: Ճիշտ նոյն հին խօսքերը, զորոնք լսած ու կարդացած ենք հարիւր անգամ: Բայց դարձեալ կը զգանք Հօրը սէրը, կը մեռնիցաւ եւ վնասը, կը վերցնէ Հաւատքն իր գլուխը եւ կը Ժպտի հեռակայ այն օթեանին որ մեզի

կը սպասէ, և մենք միւսանգամ կը յօժարինք ընդունիլ մեր վարդապետին 'իմ ետեւէս եկուր' հրաւերը։”

ՈՍԿԵՂԷՆ ԿԱՆՈՆԸ

(Վեր. Յովն. Պ. Կարապետեան, Նիւ Եորք)

«Ուստի ամէն ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի ընեն, դուք ալ անոնց անանկ ըրէք։»

Յիսուսի այս խօսքը շատ պարզ, բանաւոր եւ իմաստալից առած մ'է։ Այս առածին ներկայացուցած սկզբունքը կը պարունակէ բոլոր բարոյական օրէնքը եւ կրնայ գործածուիլ մարդկային բոլոր յարաբերութեանց մէջ։ Մեր Տէրոջ այս խօսքը իր պատուականութեանը համար «Ոսկեղէն կանոն» կը կոչուի։ Յիսուս ոսկեղէն կանոնով բոլորովին նոր սկզբունք մը չյայտնեց մարդոց։ Իրմէ առաջ ապրող քանի մը հեթանոս ու Հրեայ բարոյագէտներ արդէն այդ սկզբունքը գոնէ մասամբ տեսած եւ զանազան ձեւերով արտայայտած էին։ Ոսկեղէն կանոնին այս ձեւերը, որ այդ բարոյագէտներուն գրուածոց մէջ կը գտնենք, սա հետեւեալներն են։

1. «Ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն, ուրիշներուն մի ընելու» Կոմիւրկիոս (Ն. Ք. 551-478)։

2. «Այն բաները, որոնք ուրիշներէն կրելու ատեննիդ զձեզ կը բարկացնեն, ուրիշներուն մի ընէք» Իսոկրատէս (Ն. Ք. 436-338)։

3. «Ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ըլլայ՝ ուրիշին մի ընելու» Ստոյիկեանք։

4. «Այն բանը որ դուն կ'ատես՝ երբեք ուրիշի մը մի ընելու» Տուբիթ Դ. 15 (Ն. Ք. 8 դար)։

5. «Ինչ որ ատելի է քեզի՝ ուրիշի մը մի ընելու։ Այս է ամբողջ օրէնքը. բոլոր մնացածը միայն ասոր բացատրութիւնն է» Հելլէլ (Ի Յ. Տ. 10)։

Ոմանք, երբ հեթանոսութեան Հրեայ բարոյագէտներուն այս առածները կը լսեն, կը փորձուին խորհելու թէ Յիսուս այդ բարոյագէտներուն մակարդակէն բարձր անձնաւորութիւն մը չէր։ Սակայն այս շատ փութիկոտ եզրակացութիւն մ'է։ Շատ պարզ է թէ Յիսուսի ներկայացուցած սկզբունքը այդ բարոյագէտներուն ներկայացուցածէն խիստ գերազանց է։ Անոնք ամէնն ալ բացառաւոր սկզբունք մը կու տան, Մէ ընէր, իսկ Յիսուս բոլորն սկզբունք մը կու տայ, Ըբէ։ Յայտնի է թէ դրականը բացասականէն գերի վերոյ է։ Բացասականը միայն չարիքը կ'արգելէ, իսկ դրականը չարիքը արգելելէ զատ՝ կը պատուիրէ նաեւ բարիք ընել։

Բաց աստի, Յիսուս մինչեւ անգամ եթէ ոսկեղէն կանոնին մէջ միայն կրկնէր ինչ որ ուրիշներ

իրմէ առաջ արդէն ըսած էին, այդ գայթակղելու իրական պատճառ մը չէր, քանզի Յիսուսի արժանիքը լոկ իր բարոյական խօսքերուն մէջ չկայանար, այլ կը կայանայ յաւէտ իր հրաշալի անձին եւ զմայելի կեանքին մէջ։ Եթէ այդ բարոյագէտները վարէին այն սուրբ կեանքը որ Յիսուս վարեց, եւ ունենային այն սիրալիր յարաբերութիւնը մարդոց հետ եւ այն սերտ մտերմութիւնը երկնաւոր Հօրը հետ որ Յիսուս ունէր, այն ատեն կըրնայինք զանոնք նազովրեցիին հետ միեւնոյն մակարդակին վրայ դնել եւ անոր հետ բաղդատել։

Ըստ իս, խնդրոյն իրական բացատրութիւնը սա է։ Աստուած սկիզբէն ոսկեղէն կանոնը իր մատովը մարդկային սրտին տախտակին վրայ փորագրած էր, որպէս զի մարդիկ զայն կարդալով անոր համեմատ ապրէին։ Շատ կանուխ, թէ՛ հեթանոսաց եւ թէ՛ Հրէից մէջ, բարոյական սուր տեսութեան տէր մարդիկ գտնուեցան որ այդ Աստուածային գրուածքը տեսան եւ սկսան զայն կարդալու փորձեր ընել, ինչպէս որ հնախոյճներ հին խրթին գրուածք մը կարդալու կը ջանան։ Անոնցմէ մին այսպէս կարգաց, իսկ միւսն այնպէս, բայց բոլորին կարդացածն ալ բացասական էր եւ հետեւապէս թերի։ Իսկ Յիսուս, որուն բարոյական տեսութիւնը կատարեալ էր, այդ Աստուածային գրուածքը լման եւ ճշդիւ կարգաց, եւ ոչ միայն զայն պարզ ու գործնական ձեւով մը արտայայտեց, հապա նաեւ զայն իր կեանքին մէջ ըստ ամենայնի իրագործելով ապացուցուց թէ անոր համեմատ ապրիլ կարելի է։

Ոսկեղէն կանոնը խիստ պատուական կանոն մ'է։ Աշխարհի չարիքներուն մեծ մասը այդ կանոնին զանցառութենէն յառաջ կու գայ։ Եթէ այսօր բոլոր մարդիկ սկսէին ոսկեղէն կանոնին հետեւիլ, տարակոյս չունիմ թէ աշխարհէն պիտի վերցուէին այն բոլոր չարիքները որ կը պատահին ընտանեկան յարկերուն տակ, ընկերական յարաբերութեանց մէջ եւ առեւտրական գործառնութեանց մէջ, եւ աշխարհի համար խաղաղութեան, երջանկութեան ու յաջողութեան ոսկեղէն դար մը պիտի սկսէր, որուն նմանը երբեք տեսնուած չէ։ Եթէ կ'ուզենք այդ ոսկեղէն դարը փութացնել, բոլոր ուժով ջանանք մեր կեանքներուն մէջ իրագործել ոսկեղէն կանոնը։

ԵԶԵԿԷԼԷՆ ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ՆԱՄՍԿԱՆԻ Ս.

Սիրելի ծառայակիցս Տէրոջմով,

Իրաւցնէ ճշտորդ Դիրքը Աստուծոյ շունչն է, եւ օգտակար՝ սորվեցնելու, յանդիմանելու,

չխտկելու եւ արդարութեան խրատելու համար» Օր. քան զօր, քանի՜ կ'ընտելանամ Աստուածաշունչին, կը հասկնամ թէ այսպէս է: Ժամանակէ մը ի վեր անձնական հոգեւոր անուցմանս համար նսայեայ մարգարէութիւնը կ'ուսանէի, ուր շատ մը «օգտակար» բաներ սորվեցայ. յանդիմանուեցայ, խրատուեցայ, ուղղուեցայ: Տասնուհինգ օր առաջ Եղեկիէլի մարգարէութիւնը ուսանելու ձեռք զարկի: Երբ սկսայ, միտքս գրի առաջին գլուխը կարդալ ծայրէ ի ծայր, կարծելով որ հաշիւ պիտի կրնայի պարզ եւ անուցիչ կերակուր գտնել հոգիին՝ «Բարեկէտ» Բեջ, զի գիտէի որ հոն միայն նկարագրութիւնը կար վեհափառ Աստուածայայտնութեան մը որ բոլորովին հրաշալի է եւ զրեթէ անմեկնելի: Սակայն կարդալ չսկսած՝ աղօթած էի որ Հոգին միշտ բանար իմ հոգեւոր ականջներն ու աչքերը ամէն անգամ որ պիտի առանձնանայի այս մարգարէութիւնն ուսանելու: Զգիտցայ որ Ան լսեց աղօթքս այնքան շուտ: Զի հակառակ իմ կանխակալ մտածումին՝ անմիջապէս պատասխանեց, եւ բռնեց կեցուց զիս Յրդ համարին վրայ — «Բուզիի որդւոյն Եղեկիէլ քահանային յայտնապէս Տէրոջը խօսքը եղաւ» եւն.։ Իմ հաշիւս համար շատ ամէցայ, եւ հասկցայ որ Տէրը բաւական պիտի զբաղեցնէր զիս այս գլուխով, զոր ես մէկէն կարդալ լմնցնել կը մտադրէի: Հազիւ թէ լմնցուցի համարը, եւ քաղմաթիւ հարցումներ արթնցան մտքիս մէջ, եւ ես ինքնաբերաբար կանգ առի: Կը զգայի թէ կեդրոնածիգ զօրութեամբ մը զիս իրեն կը քաշէր այն, եւ ես անոր խօսքերուն եւ թեւադրութիւններուն մէջ թաղուեցայ մտածութեամբ եւ քննութեամբ: Անոնք յանդիմանեցին զիս եւ ես ամէցայ, խրատեցին՝ եւ խոնարհեցայ, ի վերջոյ քաջալերեցին եւ ես զօրացայ հաւատքով եւ ուրախութեամբ: Սիրտս լեցուն էր: Կը փափաքէի որ դու եւս հաղորդուէիր այն օրհնութիւններուն, զորս Տէրը վայելել կու տար ինձ: Բեզի համար, ինչպէս նաեւ մեր բոլոր ծառայակից եղբայրներուն համար, աղօթեցի սրտազին, եւ այն օրէն հետէ կրկին կրկին: Թէպէտ չեմ կրնար հաղորդել վայելած օրհնութիւնները, բայց կը խորհիմ թէ կրնամ հաղորդել ճշմարտութիւնները, որք ուղղապէս կամ թելադրաբար յայտնուեցան ինձ այս համարէն եւ օրհնեցին զիս, ի սկզբան միտք չունէի զրել քեզի: սակայն այն օրէն հետէ երթալով սրտիս վրայ կը ծանրանար «Տէրոջը ձեռքը» եւ կը զգացնէր ինձ թէ գրելու եմ: Նաեւ ինձ թուեցաւ թէ Ան ուրիշ անգամներ ալ պիտի չարժէ զիս գրելու: Հետեւապէս ասիկա առաջինը

ըլլալով պիտի ջանամ գրել քեզ երբեմն: Ամէն անգամ որ Տէրը խօսի ինձ մասնաւոր կերպով մը, իրեւ իրեն ծառային՝ Աւետարանին համար, նոյնը քեզի իմ ծառայակցիս պիտի հաղորդեմ սիրով եւ աղօթքով:

Ինչպէս ի վերեւ տեսար, նամակներս պիտի կոչուին, իրաւամբ, «Եղեկիէլէն Նամականի», զի այս Մարգարէին կը պարտիմ տկար ձեռնարկս: Ան ինքը, որ կերաւ Տէրոյմէ տրուած մարգարէական տոմար (Բ. 8-Գ. 4), թելադրեց ինծի «Եղեկի» ուշով քննել Աստուածաշունչը: Ո՛հ թէ, եղբայր իմ, միշտ եւ աւելի սորվէինք ուսել եւ մարսել, իւրացնել, Տէրոջը խօսքերը, սնանիլ եւ զօրանալ անոնցմով: Միշտ լսէիք Ձայնը — «Որդի մարդոյ, իմ բոլոր խօսքերս «Երբեք Բեջ ընդուն» (Գ. 10):

Արդ, իմ փափաքս է միայն հրամցնել զքեզ կերակուրի մը, որ «Երբեք մէջ մեղրի պէս անոյշ» կ'ըլլայ, եւ «Իմ սրտիս ցնծութիւն եւ ուրախութիւն» Կրնաս մակարեւել որ յաջորդ նամակներս առանց երկար յառաջարանի պիտի ըլլան, ի բաց առեալ երբ մասնաւոր բան մը կ'ունենամ ըսելու: Պիտի ուզէի՞ր պատասխանել երբեմն:

Տէրոյմով գործակիցդ

Ս. Զ. ԵՂՈՅԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՎԻՐԱՅՈՒԺԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՆՈՐ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ԾՆԷ ԿՈՑՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

Տր. Է. Մէթլընտ Ռամսէյ վիրաբույժը, որուն հանձարին շնորհիւ դժբաղդ կոյր մը կարողացած է տեսնել աշխարհը որ խաւարով ծածկուած էր իր ծնելէն հետէ, անոր մէկ շատ կատարեալ նկարագրութիւնը կը հրատարակէ Լեւեթի մէջ:

Հիւանդը, երեսուն տարեկան, կոյր ծնած, Կլասկոյի Ակնաբուժաբանը բերուեցաւ 1903 Փետրուար 24ին: Մանկութեան ժամանակէն թոյլ տրուած էր անոր ասդին անդին վազել, եւ զանիկա դաստիարակելու երբեք ձեռնարկուած չէր: Բայց այնքան ընտանեցաւ գեղջային գաւառին (Կլասկոյէ քանի մը մղոն հեռու) ուր կը բնակէր, որ կը պարտէր ասդին անդին առանց երբեք երկիւղի: Իսկ լսողութիւնը այնքան սուր էր որ կը գիտնար իսկոյն թէ անսովոր բան մը կ'արձամբուէր վրայ ուր կը պառտէր, եւ այսպէս երբեք զժուարութիւն չէր կրեր վտանգէ զգուշանալու եւ զերծ մնալու կողմանէ: Երբ ճամբէն կ'անցնէր, կրնար ըսել թէ երկու կողմերը պատ են թէ ցան-

կապատ, դատելով այս վերջինին տերեւներուն մէջէն եկող օդին ձայնէն: Դիւրաւ կրնար երթալ իր գեղին ուեւ մէկ տունը, վասն զի իր ոտքի ձայնը — որ բոլորովին աւարբեր էր շէնքի մը առջեւէ եւ բաց տեղի մը դիմացէն անցած ժամանակ լսած ձայնէն — կը կարողացնէր զանիկա՝ համբել տուները մինչ կ'անցնէր, որովհետեւ կատարելապէս ընտանի էր միջավայրին, եւ այսպէս դառնալ անկիւններէ եւ վերջապէս կայնիլ մէկուն անոնց ուր կ'ուզէր երթալ: Տարբեր ծաղիկներ իրարմէ կ'որոշէր շօշափելով բայց գլխաւորապէս հոտոտելով, եւ հարցուփորձով վերջապէս այնքան ծանօթացաւ անոնց ձեւին եւ գոյնին, որ կըրնար չարել զանոնք ծաղկէփունջի մը վրայ: Երբ երբեմն հունձքի ատեն արտը երթար, կրնար կապել ցորենները եւ խորձերը դասաւորել ճիշդ միւս գործաւորներուն չափ աղէկ:

Հիւանդը բոլորովին անկարող էր առարկաները զանազանել, թէպէտ կրնար որոշել ցերեկը գիշերէն, նշմարել լոյսը եւ ըսել թէ ո՛ւր է, կը թուէր թէ չէր նշմարել պայծառ լոյսեր: Որովհետեւ կ'երեւնար թէ լուսնն (փէրտէ) էր միակ պատճառը անոր չտեսնելուն, Տր. Րէմսէյ որոշեց եւ հանեց ոսպնեակը աջ աչքէն Մարտ 11ին, եւ ձախ աչքէն հանեց շաքար մը յետոյ: Զախ աչքին վրայ գործողութեան կատարուելէն իբր տասը օր ետքը կը թուէր թէ հիւանդին աչքը կը խողտէր, եւ կարող չէր զգալ թէ կը տեսնէր: Առաջին առարկան, զոր նշմարեց, տան վիրաբոյժին երեսն էր: Ըսաւ թէ առաջին անգամ չգիտցաւ թէ ի՞նչ էր տեսածը, բայց երբ Մր. Սթիւըրթ ըսաւ որ վար նայի, լսողութեան զգացումը առաջնորդեց իրեն աչքը ուղղել չիտակ այն կէտին ուրկէ ձայնը կու գար, եւ յետոյ միտք բերելով ինչ որ գիտէր բուն իր երեսին վրայ, հետեւցուց թէ ասիկա բերան ըլլալու է, եւ թէ պէտք է որ մարդուն երեսը նայի: Անգամ մը որ պատշաճապէս հասկցաւ թէ ի՞նչ կը նշանակէ տեսողութիւն, շատ արագ յառաջդիմութիւն ըրաւ, եւ իր արտասովոր աստիճան զօրաւոր յիշողութեան չնորհիւ կարողացաւ լիովին օգտուիլ ամէն բանէ որու վրայով լսած էր: Բոլորովին անտեղեակ էր գոյնի, բայց շատ շուտ սորվեցաւ իրարմէ զանազանել գոյները: Առաջին գոյնը զոր տեսաւ՝ կարմիրն էր: Կարմիր վերմակ մը ձգուած էր իր անկողնին ոտքը: Հարցուց թէ ի՞նչ էր ան, եւ ըսուեցաւ իրեն, եւ այնուհետեւ երբեք չվարանեցաւ նորէն կարմիրը զանազանել: Կրնար ճշդիւ հաշիւ ընել առարկաներուն վրայ նայելէ ետքը մէկիկ մէկիկ, եւ կը թուէր թէ շատ

օգնութիւն կ'ընդունէր հաշիւ ըրած ժամանակը՝ իր մատները չարժելով: Հոս ալ կը թուէր թէ շօշափումը տեսողութեան կը փոխարկէր եւ ամբողջը կը նշմարէր՝ անհատ մասերը մէկիկ մէկիկ նշմարելով: Զկրնար իրերը ըմբռնել մէկ նայուածքով: Զկրնար արագ մը տեսնել փողոցին միւս կողմէն անցնողը: Շատ ուշադրութեամբ կը նայի եւ իր գլուխը ետ ու առաջ եւ մէկ քովէն միւսը կը շարժէ, իրր թէ ջանալով զանոնք տեսնել ամէն կողմէ՝ իր միտքը իր տեսածին համոզել կարող ըլլալէ առաջ: Բայց սենեակի մէջ շատ մը աւելի կրնայ զանազանել առարկաները: Կարող է հաշուել մեծութիւն եւ հեռավորութիւն աւելի դիւրաւ քան զոր կըրնայ ակնկալուիլ, թէպէտ կ'ըսէ թէ եթէ դուրսը առանձին գտնուի, պիտի «մոլորի»: Գործողութեան կատարուելէն ետքը, երբ անկողնէն ելաւ, դիւրաւ կ'անցնէր դրան մը մէջէն եւ կը քայլէր հարթ գետինն վրայ, բայց շատ դժուարութիւն կը կրէր սանդուղէ վեր ելլելու ժամանակ, վասն զի սանդուղին առտիճանները բարձր կ'երեւնային, այնպէս որ յաջորդ աստիճաններուն վրայ կոխելու համար պէտք եղածէն շատ մը վեր կը բարձրացնէր ոտքը, եւ առանց նպատակի երկու աստիճանը մէկէն կոխելու կը ջանար: Երբ հասկցաւ իր սխալը, սկսաւ ուշադրութիւն տալ ամէն մէկուն բարձրութեանը, եւ հիմա դժուարութիւն չընչեր անոնց բարձրութիւնը հաշուելու: Ասիկա էր մասամբ հարկաւ բարձրութիւն չափելու իր դժուարութիւնը: Թէպէտ երբ առաջին անգամ դուրս փողոց նայեցաւ պատուհանէ մը, եւ տեսաւ վարի մայթը, իրեն այնպէս եկաւ թէ անոր պիտի դաչէր, եթէ ձեռքը գաւազան մը ունենար: Վիրաբուժական գործողութենէն առաջ կրնար աներկիւղ պտուղի սրահին մէջ՝ առանց դաչելու անկողնիներու եւ ուրիշ արգելքներու, բայց տեսնելու կարող ըլլալէն ետքը, կ'ըսէ, կորսնցուցած էր վստահութեան բոլոր այն զգացումը, եւ երբ իր աչքերը գոցէ, կը վախնայ շարժելու, եւ ստիպուած է բանալ զանոնք ստուգելու համար ո՛ւր երթալը, եւ հիմա կը մտածէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ, եթէ նորէն կուրնայ:

ՔԱՂՅԿԵՂԻՆ ԱՒԵԼՆԱԼԸ

Վերջին քանի մը տարիներու մէջ բժիշկները աղմուկ մը հանեցին թէ արագօրէն կ'աւելնայ քաղցկեղը: Անոնց փաստը հիմնուած է այլեւայլ երկիրներու մահերուն պաշտօնական վիճակագրութիւններուն վրայ, որոնք կը թուի թէ կը ցուցնեն որ այն չարաչար պալարներէն յառաջ եկած մահերուն թիւը կը մեծնայ հետզհետէ, ոչ միայն բա-

ցարձակապէս եւ համեմատութեամբ բնակիչներու աճման, այլ նաեւ համեմատութեամբ ամէն պատճառներէ յառաջ եկած մահերուն : Զոր օրինակ, Անգղիոյ մէջ 1890ին քաղցկեղէ մեռնողներուն թիւը գրեթէ 68 էր իւրաքանչիւր հարիւր հազար բնակչի համար եւ 1900ին գրեթէ 83 էր : Ամէն պատճառներէ 35 տարեկանէ վեր մեռնողներուն մէջ քաղցկեղէ մեռնողներու թիւին համեմատութիւնը 1890ին էր քսանէն մէկը, բայց 1900ին էր տասներկուէն մէկը : Այս թուանշաններուն հրատարակումը մեծ անհանգստութիւն յառաջ բերած է Անգղիոյ մէջ, եւ շատ վարկածներու պատճառ եղած է նկատմամբ անոր աճման : Բայց իբրեւ իրողութիւն, վիճակը հաւանօրէն այնքան գէշ չէ, որքան կը թուի : Թուանշանները նշանաւոր կերպով սխալ դատումներու պատճառ են : Եւ քաղցկեղին աւելնալու խնդիրն ալ անտարակոյս բացառութիւն չէ այս կանոնէն : Նախ, կեանքի վիճակագրութիւնները աւելի ճիշդ կ'ըլլան տարուէ տարի, եւ հիմա այդ թուանշանները կու գան այնպիսի տեղերէ որոնցմէ չէին դար տասը տարի առաջ : Դարձեալ, բժիշկներ աւելի ճիշդ են հիմա խտտաճանաչութեան մէջ, եւ շատ մահեր, որոնք առաջ ուրիշ պատճառներու կը վերագրուէին, հիմա քաղցկեղի կ'ընծայուին : Ուրիշ իրողութիւն մը, որ քիչ մը կը մեղմացնէ սոյն վիճակագրութիւններուն ահաբեկիչ երեւոյթը, երկարակեացներու թիւին ընդհանրապէս աւելնալն է : Եւ ուստի աւելի շատ անձեր կ'ապրին մինչեւ այն տարիքը որուն մէջ հասարակօրէն կ'երեւնայ քաղցկեղը : Այսու ամենայնիւ այս իրողութիւնները չեն կրնար բացատրել բոլոր թուանշանները, եւ անտարակոյս ճշմարիտ է թէ քաղցկեղը կ'աւելնայ աւելի կամ նուազ արագութեամբ : Բայց ասոր պայծառ մէկ կողմն ալ կայ, ինչպէս կայ գրեթէ ամէն բանի մէջ. այսինքն՝ նոյն իսկ անոր աւելնալուն իրողութիւնը ամէն երկիրներու գիտնականներուն ու շաղրութիւնը քաղցկեղին ուղղած է հիմա, եւ իւրաքանչիւրը այժմ միւսներուն հետ կը մրցի ախտին գաղտնիքը լուծելու եւ անոր գործած նախճիրները նուազեցնելու ձեռնարկին մէջ :

ԾՈՎՈՒ ՍՈՒՋԱԿՆԵՐ ԵՒ ՁՈՒԿԵՐ

Հետագայն փորձառութիւնն է նաւապետ Թառնսէնտի, որ խորունկ ծովերու սուզակ մըն է : Չեմ կարծեր թէ երբեք լսած ըլլամ սուզակի զգեստով մարդու մը վրայ որ յարձակում կրած ըլլայ շանաձուկէ եւ կամ ուրիշ ձուկերէ, եւ ես ինքս անոնց հարիւրաւորներուն մէջ գործած եմ :

Շանաձուկը երկշոտ է, եւ օդին պղպշակները որ շարունակ կ'արձակուին սուզակին սաղաւարտէն՝ բաւական են զանիկա վախցնելու եւ վախցնելու : Եթէ ասով չըլլայ, պէտք է բանալ բազուկը զրկող ձգախիժէ կապը եւ թոյլ տալ որ օդը դուրս ելլէ շանաձուկին կողմէն յանկարծ, եւ շանաձուկը խոյս կու տայ իբր թէ վրան հրազէն պարպուած ըլլար : Պոսթընի Ընդծովեայ Նաւարեկութեան Ընկերութիւնը 1857ին արշաւախումբ մը զրկեց սուզակներով մէկտեղ Ատլանտեանի այն մասը որ Սպանիական ծով կը կոչուի, զանձ ձեռք անցընելու համար Սան Փէտրոյէ, Սպանիական յածանաւէն, որ կ'ըսուի թէ մէկ միլիոն տուպլունով ընկղմեցաւ : Այս գործին մէջ առիթ ունեցայ ամէն տեսակ ձուկեր տեսնել : Ծիռ ձուկը մանաւանդ բազմաթիւ էր եւ դարանակալ : Ասոնք խոշոր բաներ են, կրնան մարդ մը կուլ տալ, եւ սովոր էին տեղ մը նստիլ եւ մեզ դիտել : Մարդ կրնայ հասկնալ անոնց աչքերէն թէ ինչ կը խորհին անոնք : Ձուկ մը իր երեսին վրայ նոյնքան արտայայտութիւն ունի որքան մարդ մը : Շանաձուկերը սովոր էինք փախցնել, բայց հոգ կը տանէինք որ ասոնք մեր չորս կողմը պտըտին եւ անհանգիստ չընենք զանոնք : Անոնք ալ մեզի անհանգստութիւն չէին տար : Այնուհետեւ կային մանրագոյն ձուկերու խումբեր որոնք կը հալածուէին աւելի խոշորներէ : Ձուկերու այս խումբերը երբ սաստիկ արագութեամբ կը մօտենան, ջրին տակ մեծ ժխոր կը հանեն : Չայնր որոտումի գոտումին կը նմանի, եւ երբ իսկոյն կը դառնան խոյս տալու համար աւելի խոշոր ձուկերէն, դարձեալ անեղագոյ որոտումի պէս ձայն կը լսուի : Սովորութիւն ունէի վեր գալ եւ հարցնել ծառային թէ երկինք որոտաց : Անիկա բան մը լսած չէր ըլլար եւ կը խնդար վրաս : Բայց օր մը երբ լսեցի այդ ձայնը եւ միեւնոյն ժամանակ տեսայ ձուկերու խումբը, այն ատեն հասկցայ իրողութիւնը :

ՆԱԻԻ ԶՐԱՆՅՔ ՄԸ ՍԿՈՎՏԻՈՅ ՄԷՋԵՆ

Այն երկու մեծ ջրանցքներէն զատ որոնք հաւանօրէն պիտի շինուին Ամերիկեան ցամաքին վրայ մին ի Փանամա եւ միւսը Մեծ լիճերուն ու Հըտսըն գետին մէջտեղ, հիմա մտադրութիւն կայ, եւ Բրիտանական Կառավարութիւնն ալ հաւանած է, շինել նաւի ջրանցք մը Սկովտիոյ մէջէն, Ֆորթի ծոցէն դէպի Գլայտ գետը, որուն ծախքը 10 միլիոն Անգլ. ոսկի կը հաշուուի : Այս առաջին անգամը չէ որ այս ծրագիրը մէջտեղ կը դրուի : Երկրին նպաստաւոր տեղագրութիւնը երկու ծովախորշերուն մէջտեղ, հանդերձ առեւտրական եւ

գինուորական մեծ առաւելութիւններով որ պիտի ապահովուին սոյն ջրուղիին պեղուելովը, ընականապէս գրաւած է ուշադրութիւնը թէ՛ Բրիտանական կառավարութեան, որ այս ծրագրին վրայ կը նայի անոր մեծ ռազմագիտական առաւելութիւններու տեսակէտէն, եւ թէ՛ դրամատէրոջ, որ միշտ կատարելապէս արթուն եղած է առեւտրական դիւրութիւններուն զորոնք կու տայ այսօրինակ կարճ պեղում մը Հիւսիսային Ծովէն դէպի Ատլանտեանը, ինչպէս ձեռք պիտի բերուի Ֆորթի Քլայտ ջրանցքի մը պեղուելովը։ Բրիտանական Ծովակալութիւնը հիմա կը շինէ մեծ նաւային աւազան մը Ֆորթի ծոցին վրայ Հիւսիսային Ծովու նաւատորմին համար, եւ ջրանցքին պեղումը իսկոյն պիտի կրկնապատկէ սոյն աւազանին ռազմագիտական արժէքը, վասն զի պիտի կարողացնէ նաւատորմը Ատլանտեանը հասնիլ՝ միայն կտրելով քառասուն մղոնի հեռաւորութիւն մը։ Առեւտրական տեսակէտով ջրանցքը մօժ արժէք պիտի ունենայ, վասն զի պիտի բանայ ուղղակի ճամբայ Հիւսիսային Ծովէն դէպի Բանատայի եւ Նոր Անգլիայի նաւահանգիստները։

ԵՐԿՈՒ ԶԵՌՔԻՆ ԱՆ ԳՈՐԾԱԾԵԼ

Գերման դաստիարակներ հիմա յըջօրէն կը մտածեն ձախ ձեռքը կանոնաւորապէս եւ մեթոտով գործածել սորվեցնելու կարեւորութիւնը, այնպէս որ այդ ազգին երիտասարդները կարող պիտի ըլլան իրենց ձախ ձեռքն ալ գործածել ճիշդ աշխի պէս։ Արհեստական դպրոցներու մէջ աշակերտները կը վարժեցուին իրենց թէ՛ աջ թէ՛ ձախ ձեռքով գործիքներ գործածել, եւ կ'ըսուի թէ արդիւնքը շատ գոհացուցիչ եղած է։ Ակնկալելի է թէ Տեւտոններուն ապագայ սերունդը կարող պիտի ըլլայ գամ զարնել ձախ ձեռքով առանց իր թթամատը եւ մատները ճմելու, բան մը՝ զոր ուսանող անկարող են ընել աջ ձեռքով իսկ։ Երկու ձեռքին եւս գործածութիւնը երբեք սահմանափակուած չէ Գերմանիոյ արհեստական դպրոցներուն մէջ միայն։ Զարգացած է արուեստագէտներուն եւ նկարիչներուն մէջ ալ. այն աստիճան որ անոնք վրձինը կրնան բռնել եւ գործածել երկու ձեռքերով ալ։ Գերմանացի նկարիչը Մէնցել, շատ յաջող է այս մասին։ Ճափոնցի մանչերու եւ աղջիկներու կը սորվեցուի դրել եւ գծագրել իրենց երկու ձեռքովն ալ։

ԳԻՐՔԵՐԸ ԻՆՉՈՒԵՍ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԵՆ ԾԱՌԵՐՈՒՆ
(Յ. Յ. Մ.)

Սոյնիւրիւնի Աւելիւն հետեւեալը կ'իմացնէ այս

մասին։ «Գիրք շինելը վախճան չունի» կ'ըսէ Ժողովողի բանաստեղծ հեղինակը, որուն խօսքը աւելի ճշմարիտ կը դառնայ ներկայ դարուս մէջ։ Մանաւանդ վէպերն են որ անսահման կը թուին, գոնէ հրատարակուած օրինակներու թուոյն կողմանէ։ Այսօր վէպ մը «յաջող» կրնայ կոչուիլ միայն եթէ անկէ գոնէ 100,000 օրինակ սպառի։ Այժմ առաջին տեղը կը գրաւեն պատմական վէպերը, որոնցմէ ոմանք 80,000, 100,000, 200,000 օրինակ տպուած են, եւ որոնցմէ մէկը այժմ հասած է 325,000ի եւ ուրիշէ մը 400,000 օրինակէ աւելի ծախուած է։ Ինը տարեք վէպերէ, որ այժմ մեծ հռչակ ունին, միասին 1,600,000 օրինակ ծախուած է։ Արդ՝ գիրք շինելու համար թուղթ պէտք է, եւ թուղթը առ հասարակ կը շինուի խորշակ-Քէլ (Cellulose), որուն զլխաւոր աղբիւրն է ծառերու փայտը, մանաւանդ կակուղ ծառերու, որպէս է մայրին։ Մէկ վէպի ծանրութիւնը եթէ 160 տրամ ենթադրենք, վերոյիշեալ օրինակներուն համար սպառած է 640,000 քաշ թուղթ։ Կը հաշուուի թէ մէկ մայր ծառի փայտէն 160 քաշի չափ թուղթ կրնայ շինուիլ։ Ուստի յիշեալ ինը վէպերը պատճառ եղած են 4,000 ծառէ բաղկացեալ անտառի մը կործանման։ Արդեօք կ'արժեն այդքան։

ՎՆԱՍԱԿԱՐԸ ԳՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Դպրոցները միշտ նուիրական վայրեր ճանչցուած են։ Անոնք կրթավայր, լուսոյ տաճար աւուններով միշտ բարեբանուած են։ Գովաբանական ճառեր ու բանախօսութիւններ միշտ լաւագոյն համբաւը չահած են անոնց համար, եւ այնքան նախապաշարած են հասարակաց մտքերը որ անոնց մասին թեթեւ կասկած մ'անգամ ունենալը յանցանք կը համարին անոնք։ Շատերն այնպէս համոզուած են թէ հերիք է որ ծնողք իրենց զաւակները հեղ մը դպրոցի մը սեմէն ներս հրելու պարտաճանաչութիւնը ունենան, ա'լ անկէ վերջ ամէն ինչ կատարուած է։ Հոն բարի եւ խնամատար դաստիարակներու արթուն եւ հոգատար ջանքերով իրենց զաւակները տաշուելով, յղկուելով, բարեկիրթ ու ազնիւ քաղաքացիներու, պիտանի եւ ուսեալ մարդերու փոխուած իրենց պիտի դառնան։ Ահա այս է հասարակաց յոյսն ու հաւատքը դպրոցներու վրայ անխտիր։ Այս է այն անուշ նախապաշարումը, որմէ վայրկեան մը իսկ չուղբեր զատուիլ։ Սակայն պարզմտութեամբ պաշտուած այդ դպրոցներու մասին թեթեւ կասկածանք մը, ուշադիր դիտողութիւն մը, բաւական էր խորտակելու նախապաշարումները եւ ցնցելու հաւատքները եւ յեղաշրջելու համոզումները։

Մի նախապաշարուիք, ամէն դպրոց կրթավայր չէ, ամէն ուսուցիչ դաստիարակ չէ: Մի խաբուիք դպրոցներու ուսուցչիկ համբաւէն, տպեալ յայտադրերուն եւ ուսուցչաց շռայլ խոստումներէն: Հակառակ ձեր անկեղծ համոզումներուն՝ դպրոցներ կան, ուր ձեր զաւակները կ'աւրուին, կ'եղծանին եւ հրէշներ կը դառնան: Կոն, դպրոցի յարկին տակ, անհոգ վարչութիւն մը, դաստիարակութեան որակը, դասատուի յոռի վերաբերումը, գէշ ազդեցութիւն մը, չար ընկերակցութիւն մը բաւական են աւելու ձեր զաւակաց բարոյականը, աղտոտելու հոգին, եղծանելու անոնց միտքը, թշուառացնելու անոնց կեանքը եւ կործանելու անոնց ապագան: Ուստի կասկածանօք նայեցէ՛ք դպրոցներու, մինչեւ որ ստուգէք անոնց որպիսութիւնը, կասկածեցէ՛ք: ձեր կասկածանքը մեծ կշիռ պիտի ունենայ դպրոցներու բարձրագոյն նկարագիր մը տալու, զանոնք աննկարագիր եւ անարժան դասատուներէ փրկելու եւ ձեր զաւակաց բարի եւ ուղիղ դաստիարակութիւնն ապահովելու համար:

Երեւակայութիւնն ու ցնորքը չեն որ այսպէս մտածելու կ'առաջնորդեն մեզ, այլ՝ իրողութիւններ՝ որոնք դիտողութեամբ եւ փորձով ձեռք բերուած ճշմարտութիւններ են: Դպրոցը անջատ ընկերակցութեան մը փոքրիկ աշխարհն է: Տարբեր ընտանեաց եւ միջավայրի զաւակներ կու գան այդ դպրոցի ընկերակցութիւնը կազմել: Անհրաժեշտ պէտք մ'է որ դպրոցը իրեն յատուկ բարեկիրթ կեանքի եւ կենցաղի միջավայր մը ստեղծէ իր ծոցին մէջ, զօրացնելով բարիին եւ ազնիւին օրինակն, ու ազդեցութիւնը, որպէս զի հոն մտնող ամէն նորեկ այդ միջավայրէն ազդուէր, օրինակուէր եւ վարժուէր ապրելու այն բարեկիրթ կեանքն ու կենցաղը, որ տիպար դպրոցի էն լաւագոյն յանձնարարականը պիտի ըլլար: Բայց ցաւալի իրողութիւնը այն է թէ հոն գեղջուկը քաղաքացիին, գոեհիկը ազնուացածին, բարեկիրթը անկիրթին եւ մաքուրը անմաքուրին հետ կը լքուին անխնամ ապրելու այն կեանքով եւ բարոյականով, որ տարբեր միջավայրերէ իրենց հետ բերած են: Այդպիսի ընկերակցութեան մը մէջ անմեղները եւ բարեկիրթ ընտանեաց զաւակներն են որ գէշ ազդուած եւ օրինակուած կը տուժն:

Դասատու եւ խնամակալ ինչ կ'ըսեն, ինչ բանով կ'արգարանան բարեկիրթ եւ պարկեշտ ընտանիքներու առջեւ, որոց զաւակները դպրոցէն տուն դառնալու ատեն իրենց ընտանիքին անծանօթ գոեհիկ խօսքերու եւ կոշտ բարձրութեան ընդօրինակու-

թիւններ տուն կը բերեն իրենց հետ, երբ դպրոց յաճախելով օրէ օր կ'ամբարտաւանին, իրր կոչուելու չափ անպատկառ կը դառնան, իրենց ընտանեկան համետ կրթութիւնն ալ վրայ տալով եւ կորուսանելով յարգանքի, պատկառանքի եւ հնազանդելու այն լաւագոյն զգացումները զոր ծնողք տուած են: Արդեօք սխալ ըմբռնուած «չափ դաս» «խախտ» արդիւնք է սա, որ կը հրամցուի: Բայց ազատ կրթութիւն եւ «բնական» խիստ տարբեր բաներ են, զորոնք կրթիչներ մէկգմէկէ զանազանել սորվելու են: Դարձեալ, ինչ է, կ'ըսենք, իրենց պատասխանը, երբ կը գանգատինք թէ դպրոցականը կեանքի եւ կենցաղի մէջ ոչ-դպրոցականէն առաւել նշանակելի բարեկրթութիւն մը չցուցադրեր: Ինչ կ'ըսեն, երբ դպրոցականին վրայ չնշարուիր նկարագրի այն ցցուած ազնուացումն ու բարեյրջութիւնը, որ դպրոցէն դուրս՝ ընկերակցութեան մէջ զանի ոչ-դպրոցականէն անջատող խօսուն յանձնարարականը եւ փալող առաւելութիւնը պիտի ըլլար: Այ՛, մենք դպրոցէ դուրս աշակերտին պատասխանատու չենք, մեր պարտքը չէ հսկողութեան համար ընկերանալ անոնց: Այս կ'ըսեն քեզի այդ փիլիսոփայացած դասատուները մէկ չունչով, եւ կը կարծեն արդարացած ըլլալ: Բայց ինչու սխալ կը հասկնան: Դպրոցէ դուրս ոչ թէ իրենք միայն, այլ եւ իրենց տուած «բնական» պէտք էր ընկերանալ աշակերտին՝ իրր պահապան հրեշտակ վարելու անոնց կեանքն ու կենցաղը: Երբ բացակայ է այդ բարեկրթութիւնը աշակերտի կեանքէն, ինչ պիտի ըսեն մեզ, իրաւունք չունինք մտածելու թէ դպրոցի մէջ մոռցուած է աշակերտին բարքը, բարոյականը եւ անոր նկարագիրը, որուն համար այնքան պատասխանատու են իրենք: Մեր մէջ օտարականներ, շտտ անգամ իրենք իսկ կրթական հաստատութեան մը վարիչ, բայց տակաւին չեն վստահիր իրենց զաւակները խառնել մեր զաւակաց նոյն դպրոցի մէջ ուսանելու եւ կրթուելու: Իրենց տան մէջ կը պահեն եւ իրենք կ'ըլլան իրենց զաւակաց դաստիարակը: Ասոր պատճառը այն չէ՝ որ անոնք դպրոցի միջավայրը վնասակար կը համարին իրենց զաւակաց:

Մեր այս տեսութիւններ մեր մէջ սա համոզումը կը զօրացնեն թէ դպրոցներու մէջ աւելի «բնական» ուժ կը տրուի քան թէ կրթութեան: Մինչ այսպէս կը մոռցուի աշակերտն ու անոր բարոյական կրթութիւնը, օր մ'ալ յանկարծ նա բարոյական յանցանքով մը պատժոյ կ'ենթարկուի: Մինչդեռ արդար դաստիարակութեան մը սահմանեալ պատժը աշակերտէն աւելի դասատուին կը յարմարէր, քան զի

վերջնոյն անհոգութիւնն ու անտարբերութիւնը եղած էր աշակերտին յանցապարտութեան պատճառը :

Դարձեալ, բնաւորութեամբ երկչոտ եւ զգայուն տղաքներ կան, առերեւոյթաւ եւ կամ կեղծ բթամիտներ, որոց մէջ ձիրքերու եւ կարողութեանց պատուական գանձ մը կը պահուի այնքան խորունկ եւ այնքան յամուռ դիրքի մը մէջ, որ երեւան բերելու համար դասատուի քաղցր ժպիտը, քաջալերող շունչը եւ ներողամիտ վերաբերումը պէտք էր : Սակայն հեգնող ու արհամարհոտ վերաբերումներ երկչոտ ու զգայուն այդ աշակերտներու ձիրքերուն այդ պատուական գանձը միշտ թաղելու եւ մեռնելու դատապարտած են : Այս-կարգի քանի՜ քանի տղաքներ այդ կործանիչ վերաբերումներէ զրուած հեռացան դպրոցի յարկէ՜ յաւիտենապէս իրենց կարողութիւններ չքանալու դատապարտելով : Դպրոցի մէջ մեր զաւակաց լիսսող ահա մի ուրիշ պարագայ ալ :

Դպրոցներու մէջ ահուկիօրէն աշակերտին վնասող ուրիշ բան մ'ալ դաստատուաց հրապարակային յոռի կեանքը, անոնց ցուցադրած դէշ օրինակը եւ կրօնականին հանդէպ անոնց թեթեւ վերաբերումն է : Դասատուութեան վսեմ պաշտօնին անարժան քանի՜ քանի անխոհեմ եւ թեթեւամիտ դասատուներ, դաստարանի մը մէջ փակուած իրենց աշակերտներով, անոնց աչքին մեծ, բանդէտ եւ հմուտ երեւնալու մարմաջով այնպիսի անտեղի նիւթերու վրայ կը խօսին եւ այնպիսի դադսփարներ կ'արտայայտեն, որոց մասին տակաւին իրենք իսկ յստակ եւ հասուն հմտութիւն չունին, եւ այսպէս կ'եղծանեն աշակերտին միտքը, կը սպաննեն անոնց կրօնական զգացումները եւ կ'ալանդակեն անոնց խորհուրդը : Մենք բնաւ չենք կրնար հաւատալ դասատուի մը կրօնի վրայ դասախօսութեանց, աշակերտի ուղղած բարոյական խրատներուն, դաստիարակութեան վրայ գրած կամ խօսած ճոռոմաբան ճառերուն կամ պոռոտախօս քարոզներուն, երբ դործովն ինքզինքը կը հակասէ, երբ քիչ մ'անդին խմելն ու արբենալը, հայհոյելն ու ստելը անբարոյականութիւն չհամարիր, երբ սրճարան, կազինո այցելելը, հոն բախտախաղով զբաղիլը աղատամտութիւն, եկեղեցի չերթալ, չաղթելը նորածեղութիւն, կրօնքն ու կրօնական ամէն զգացում ծաղրելը գիտնական ըլլալու կամ աւելի շիտակը եւեւալու անհրաժեշտ մէկ պայմանը կը համարի :

Կ'ուզէի՞ք որ ծանօթացնէի ձեզ զանոնք : Ուշադիր եղէ՞ք եւ կը հանդիպիք անոնց ամէնուրեք . սրճարաններու մէջ, հրապարակի վրայ, դպրոցներու

րու յարկին տակ զրասեղաններու առջեւ ու երեկոյթներու մէջ, դարավերջիկ մօրուքով կամ անմօրուս, ալանդակօրէն օրինակուած էթիքէթի կեղծ նրբութիւններով, շարժուածքներով եւ արտայայտութիւններով : Կոգիով սնանկներ, մտքով տիրացունք քան զարգացեալներ, կեանքի եւ կենցաղի մէջ անպատկառ քան պատկառելի, խօսելու մէջ շողակրատներ : Ահա այսպէս հրապարակուած ու ցուցադրուած կեանքէ մը վերջ դպրոց կը դառնան մատաղ սերունդին օրինակ եւ առաջնորդ ըլլալու, բարեկրթելու եւ բարոյական սորվեցնելու : Անկարագիրը ինտո՞ր կրնայ նկարագիր չինել ձեր զաւակաց մէջ, այն որ կրօնք չունի՞ ինտո՞ր կրնայ կրօնք տալ ձեր զաւակաց : Ինչպէս կը հաւատաք, ինչպէս կը վստահիք ձեր զաւակաց կրթութիւնը այսպիսիներու :

Ահա ասոր համար ըսի կասկածեցէ՛ք : Ձեր կասկածները պիտի ուղղեն դպրոցները, պիտի փրկեն զանոնք անարժան դասատուներէ եւ պիտի ապահովեն ձեր զաւակաց ուղիղ եւ բարի կրթութիւնը :

Ս Օ Տ Օ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՁեռնԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

[Պարտիզակի քարոզիչ Տիար Ս. Պ. Մանուկեան Իզմիտի ձեռնադրութեան հանդէսին երկար մէկ նկարագրականը զրկած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալը .

ԽՏՔ. Ա.-Եւ.]

Երգի մը յուզիչ ազդեցութեամբը յալիշտակուած ու վերացած ժողովուրդը խեղոյն իր աչքերուն առջեւ կը դտնէ արդէն իր համակրելի բնաւորութեամբը եւ զարմանալի պերճախօսութեամբը հռչակ հանած Փրոֆ. Յակոբոս Էֆ. Զէճիզեանը, որ կը քարոզէ արհամարհոտ ու անձնասէր Պիղատոսի շրթներուն վրայ թրթռացող սա մի քանի բառերուն վրայ, «Ի՞նչ է ճշմարտութիւնը» : Ան կը մտնէ նիւթին մէջ ըմբիժաղի ու հեգնանքի, սկեպտիկութեան ու անհաւատութեան խորերէն վերբերելու ճշմարտութիւնը իր բոցածածանչ ճառագայթներովը, ճշմարտութիւնը՝ իր Էւթիմիք, ճշմարտութիւնը՝ իր Ղերբէլեմ եւ ճշմարտութիւնը իր Ծաւալաճի : Մարդ կ'ապշի ու կը մնայ . ոչ, կը շուարի ալ թէ արդեօք խորհուրդի եւ բառի ճոխութիւնը փրօֆէսորին թէ ոչ՝ փրօֆէսորը խորհուրդի ու բառի ճոխութեանը մէջ կը գտնուի : Անոր քարոզին մէջ խորհուրդ, զգացում եւ արտայայտութիւն միացած կ'առնեն ու կը նետեն ունկնդիրը աննիւթի սահմանը : Ո՞ր մարդ արդեօք չզգար իր անձը պեր-

ճաշուք՝ ապարանքի մը ոսկի ձեղունին տակ կեցած երբ ան կը նկարագրէ Հոռվմէական ճարտարութեամբ շինուած Պիղատոսի ապարանքը, որուն փառաւոր սենեակներէն մէկուն մէջ դէմ յանդիման կը կենան Պիղատոս իր գոռոզութեամբն ու իր Հոռվմէական լեզուններովը եւ Յիսուս Նազովրեցին իր կապերովն ու փշեայ պսակներովը : Ո՞վ արդեօք անոր հետ չսաւառնիր վերը անհուն միջոցին մէջ, երբ ան իր աչերը յառած դէպ անհուն անջրպետին հեռաւոր ծայրերը եւ իր բազուկները տարածած թռչիլ, սլանալ, կ'ուզէ լոյսի արագութիւն թեւերուն վրայ նստած, փնտռելու համար հըրքոտ-նէն-ը երկինքի հրաշալիքներուն մէջ : Եւ որ սիրտ արդեօք չնետուիր յուզմանց աշխարհը գոնէ մի քանի արցունքի կաթիլներ թափելու եւ անոնցմով թրջելու չոր ու ցամաք այտերը, երբ ան իր գոռ սակայն յուզումնալից ձայնովը կը գոռայ բեմէն՝ ըսելով, «Կեանքերու դպիր, հոգիներու դպիր» Փրոֆ. Ճէնիգեան կը վերջացնէ իր քարոզը աւելի շնչտելով ճշմարտութեան շըր-նէն-ը միս-թարութեան, երջանկութեան, խաղաղութեան եւ կեանքի զարգացման մէջ, եւ ուստի քարոզչի մը պարտականութիւնը՝ տանելու այդ ճշմարտութիւնը նեղեալ, տառապեալ, անյոյս ու տկար մեղաւորին, վերջապէս կէսնի կարօտ հոգիին :

Վեր. Թաշճեան իր մեղմ ձայնովն ու քաղցր ոճովը կը խրատէ ժողովուրդը : Նախ, վեր կը բերէ հովուական պաշտօնին մեծութիւնն ու անոր քաջողական զօրութիւնը, որուն իբր հաստատ ապացոյց կ'առնէ ներկաները, կը տանի մինչեւ Իզմիր ու հոն Առաջնորդարանի պատին վրայ կախուած եւ Տ. Մելքիսեդեկ Սրբազանի ամենասիրելի պատկերներու, եպիսկոպոսներու եւ արքեպիսկոպոսներու պատկերներու վերեւը ցոյց կու տայ Վեր. Պետիկեանի լուսանկարը : Յետոյ «Ամբարձի գաշսիմ ի լերինս, ուստի եկեսցէ ինձ օգնութիւն» բնաբանին վրայ խօսելով կը հրաւիրէ զանոնք Սինա լեռը՝ հոն հնազանդութիւն սորվելու, Փառքա լեռը՝ հոն հանդերձեալի յոյսովը լեցուելու, Հերմոն լեռը՝ հոն Յիսուսի մօտ ապրելու եւ տեսնելու երկնային սրբութիւնը, հոսկ ուրեմն Զիթենեաց լեռը՝ հոն Աստուածորդիին հետ երկինք ամբառնալու կը շնչէ մասնաւորաբար սա կէտը թէ մենք Հայ Աւետարանականներս մեր հոգեւոր պաշտօնեաները քաջալերել չենք զիտեր, եւ ուստի կը խրատէ որ մեր խոյր փոխենք, քաջալերենք մեր հովիւները երբեմնի նուէրներով, թեւեր տանք անոնց որպէս զի թռչին՝ փոխանակ անոնց արդէն տկար ու անզօր թեւերը կոտրելու եւ զանոնք կրօնական անշարժութեան մատնելու :

ՇՆՈՐ ՀԱԿԱԼ ՈՒԹԻՒՆ

1882ին Մուրատչայէն բաժնուելով, վեց ժամ դէպ արեւելք Պէյ Եայլա անունով տեղ մը լեռան խորշը, իրարմէ մէկ ժամ հեռաւորութեամբ երկու գիւղ կազմեցինք : Անկէ ի վեր կանոնաւոր կերպով հոգեւոր պաշտօնեայ չենք ունեցած, այլ տարին անգամ մը Վեր. Մր. Պոլտուին կ'այցելէ զմեզ եւ կիրակի մը մեր քով կենալով հոգեւունչ քարոզներ եւ խրատականներ կու տայ : Այս կերպով մէկ տարուան սնունդ կ'առնենք մէկ օրուան մէջ : Նաեւ սակէ 12 տարի առաջ մեզի ժողովարան մը չինեց եւ զանգակն ալ իր անձնականէն շնորհեց :

Այս տարի իր որոշեալ այցելութենէն առաջ մեզի Պատ. Մինաս Սալաթեանը զրկեց, որ երկու կիրակի հոգեւունչ քարոզներ խօսեցաւ եւ կարծես թէ մեզի համար Պնտեկոստէ մը եղաւ : Երկու գիւղին մէջ տասնըմէկ անգամ քարոզ տուաւ : Լուր առինք թէ Մր. Պոլտուին եւս ի մօտոյ պիտի այցելէ զմեզ :

Այս առթիւ մեր անկեղծ եւ ջերմագին շնորհակալութիւնները բոլոր եղբայրութեամբ կը յայտնենք մեր սիրելի միսիոնարին : Նաեւ մեր ամենօրեայ հոգեւոր սնունդը եղող Աւետարանի երախտապարտ ըլլալով շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, քանզի Աւետարան մեր ուսուցիչը եւ քարոզչին է 20 տարիէ ի վեր : Անոր ամէն մէկ քարոզը 6 կամ 7 անգամ կը կարդանք : Ուստի կ'աղաչենք որ Աւետարանի մէջ հոգեւոր քարոզ, եւս հրատարակողները, զոր օրինակ՝ Վեր. Փափագեան, Վեր. Ապրահատեան, Վեր. Եղոյեան, Վեր. Ալճրեան, Փրոֆ. Լեւոնեան, Փրոֆ. Գրիգորեան եւ այլ էֆէնտիններ, գիտնալով թէ իրենց յօդուածները մեր կենդանի քարոզիչներն են, որով ապրած ենք մինչեւ հիմա, թող շնորհ բնեն միշտ մատակարարել այդ հոգեւոր սնունդը : Աւետարանի եւ յիշեալ բոլոր անձերուն խորին շնորհակալութիւն :

Պէյ Եայլա

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՀԱՅԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԱԶԳ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ

(Թարգ. Փրոֆ. Վ. Յալոբեան)

Ամերիկացի երեւելի հեղինակ Տր. Կ. Շէլտընի աշխարհահռչակ մէկ գործին Հայերէն թարգմանութիւնը : Գործն ինքնին յոյժ հրահանգիչ եւ շինիչ է եւ հետաքրքրաշարժ պատմութեան մը ոճով գրուած : Կեդրոնատեղի՝ Պայպլը Հառուս : Կը գտնուի նաեւ ամէն գրավաճառի քով, թէ՛ Պոլիս եւ թէ՛ գաւառները : Գեղեցիկ լաթակազմ : Գին 5 դան. :

Քրիստ. Ե. Ընկերակցութեան ազօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 9ին (Ը. Թ.) ի Րէսթ, Գումազափու : Խորհրդածութեան նիւթն է Կող. Գ. 23 :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Անցեալ ուրբաթ Սէլամըզի արաբողութենէն ետեւ Գերմանական եւ Ռուսական դեսպանները եւ Մոնթենեկրօի Արտաքին գործերու նախարարը պատիւ ունեցան Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու : Այդ առիթով Մոնթենեկրօի Արտաքին նախարարին ակառակու իֆթիսարի պատուանշան շնորհուեցաւ : — Մայրաքաղաքիս մէջ Օմիպիլեւ (հանրակառք) բանեցնող ընկերութիւն մը կազմելու արտօնութիւն խնդրուած է : — Որոշուեցաւ մայրաքաղաքի թաղապետական շրջանակներուն մէջ յանձնաժողովներ կազմել անձնական տուրք վճարողներու դասակարգերը եւ բացառութիւնները որոշելու համար : — Գահիրէի Էլ-Իլլա լրագրին արտօնատէր ու խմբագրապետը մայրաքաղաքս գալով ուղղակի Կայս. պալատ գնաց իր հաւատարիմ հպատակութեան զգացումները յայտնել յոտա Ն. Կ. Վեհափառութեան եւ միանգամայն աւելի քան 1,220 Օսմ. ոսկիի արժողութեամբ երկու փոխանակագիր յանձնել ի նպաստ Հիճազի երկաթուղիին շինութեան : Այս գումարը Եգիպտոսի մէջ հանգանակուած է անոր թերթին միջոցով : — Օսմ. Հանրային Պարտքը միացնել յանձն առնող սեղանաւորական խմբակին կողմէ խոստացուած 2,500,000 ոսկիի փոխատուութեան պայմանագրութիւնը անցեալ հինգշաբթի ստորագրուեցաւ ու փոխանակուեցաւ Բ. Դրան եւ Նոյն խմբակին միջեւ : — Բարձրագոյն հրամանով ծանուցուեցաւ Երեւմտական նախարարութեան թէ պէտք է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներուն մէջ տասը դահ. տուրք առնել ամէն տեսակ ձիէ, զամբիկէ եւ մորուկէ, ուղտէ, գոմէշէ, ջորիէ, եղէ եւ կովէ, ի բաց առեալ ասոնց երկու տարեկանէ վար ձագերը, երեք դահ. ալ էշէ, իսկ խոզի տուրքը տասը դահ. բարձրացնել, յառաջիկայ տարի ոչխարահամարի հետ ընտանի կենդանիներն ալ խառնել, բայց այս տարի այդ գործողութիւնը ոչխարահամարի կանոնագրին համաձայն Սեպտեմբերի մէջ կատարել եւ տուրքերը գանձել :

Ռաշէի Նահանգներ. Մանասթըրի կուսակալութեան Օլորի Գարթիչէ գիւղին մէջ, Սէլանիկի կուսակալութեան Զինէ գաւառակին Ղոզիճէ եւ Դըրլօգօ գիւղերուն միջեւ, Կէօքթէփէի Գարաէօբէն գիւղին մօտերը բլուրի մը վրայ, Եագաճըգ գիւղին մօտերը, Մանասթըրի Գուարթիճէրէհիճէ Լեռնագօտիին վրայ, Ֆլորինա գաւառակին մէջ

Գասթօրիի կողմերը Գաչամոզ բլուրին վրայ, Սէրէզի Փէրին եւ Գաչինա գիւղերուն միջեւ գրանուղ բլուրներուն վրայ եւ Մանասթըրի, Բէսարիյէի, Փէրլէփէի, Ֆլորինայի եւ Թէքլիի կողմերը ապաստանած Պուլկար աւազակախումբերու եւ Կայս. զօրաց ընդհարումին հետեւանքով Պուլկար աւազակները ամբողջովին բնաջինջ եղան : Մանասթըրի կուսակալութեան մէջ Տէքսէնէ գիւղախմբին Փրէվէ գիւղի բնակիչներէն անոնք որ աւազակութեան ձեռնարկած էին՝ Կառավարութեան հնազանդութիւն խոստացած են : — Ախթէփոլիի, Միտեայի եւ Լյնէ Ատայի ու շրջակայից կարօտեալներուն համար նպաստահաւք յանձնաժողովին հանգանակութեան գումարը 162,375 Դահ. հաւաւ : — Էտիրնէի կուսակալութեան Յոյն բնակիչները Պատրիարքարանի միջոցով Մեծ Եպարքոսին մատուցուած իրենց շնորհակալութեան ուղերձին մէջ յայտարարած են թէ պատրաստ են իբրեւ հաւատարիմ Կայս. հպատակներ իրենց արիւնը թափել Վեհ. Սուլթանին եւ Օսմ. պետութեան համար :

Ռաշէի Նահանգներ. Հալէպի կուսակալութեան Բըգզա, Մէսքէնէ, Պիրէճիք եւ Սուրուճ գաւառներուն եւ Զօրի Սապանճա գիւղախմբին մէջ Եփրատի եզերաց հետ զուգահեռական եղող տեղերը մատուտակի արմատ մշակելու եւ մատուտակ պատրաստելու եւ վաճառելու նպատակով, 30 տարւոյ պայմանաժամով, չոգեշարժ գործարան մը հիմնելու արտօնութիւն խնդրուած է, պայմանով որ բոլոր գործաւորները եւ պաշտօնեաները Օսմ. հպատակ ըլլան եւ Ֆէս զննն իրենց զուլքը : — Հալէպի կուսակալի օգնականի պաշտօնը ջնջուեցաւ : — Անցեալ երեքշաբթի Մալաթիոյ գաւառին Պէհէսնի քաղաքին բամբակի շուկային մէջ Ահմէտի խանութէն հրդեհ մը ծագեցաւ եւ 10 ժամուան մէջ 400 խանութ, 1 խան, 1 մզկիթ եւ իբր 10 տուն այրեցան : — Զորեքշաբթի գիշեր Պարտիզակի շուկայէն հրդեհ ծագելով 10 խանութ 2 տուն եւ 1 պանդոկ այրած է : — Գաւառային երեւմտական պաշտօնեաներու հրամայուեցաւ թափուի հասոյթներուն չդպչիլ եւ զանոնք ուղղակի ձեռնհաս վարչութեան ղրկել :

Ալեքսանդ. Իզմիրի տեղագրական քարտէսը, որու պատրաստութեան ձեռնարկած էր ծովային պաշտօնեաներէն Նաւապետ Իսմէթ էֆ., աւարտելու մօտ է : — Ուր որ անկ է՝ ծանուցուեցաւ իրենց պարտքը տալ չուղող տասանորդի վարձակալներուն շարժական եւ անշարժ ստացուածները վաճառել եւ առնելիքը գանձել, իսկ ստացուած չուեցողները բանտարկել : — Ուրիշներու Օսմանիյէ

Թէզքէրէով եւ անցագրով ճամբորդողներէն 25 դահ. տուգանք պիտի առնուի : — Հրամայուեցաւ 2 (Պաղտատ) զօրաբանակէն երկու վաշտ եւ (Սիւրիա) զօրաբանակը փոխադրել առողջապահական շղթայ մը կազմելու համար : — Փորձարկու եւ քննիչ յանձնաժողովի անդամներէն խորշիտ փաշա ներկայ պիտի գտնուի զանազան չափով այն արագահարուած թնդանօթներու փորձին , որոնք Գերմանիայէ ապսպրուած են չրջիկ ու հետիոտն թնդանօթաձիգներու գունդերուն համար : — Մարտիկոյ ժամանումներուն դէմ սահմանուած քառանթինան ջնջուեցաւ եւ անոր տեղ բժշկական պարզ քննութիւն դրուեցաւ : Իսկէնտէրունէ մինչեւ Սիւրիական Տրիպոլի ծովեզերքէն ժամանումներու դէմ սահմանուած քառանթինան 48 ժամու հսկողութեան փոխուեցաւ հանգերձ հականիւմամբ : — Թղթատարական չէքերու փոխանակումը , որ 316 տարւոյ Օգոստի սկիզբէն սկսաւ գործադրուիլ 116 կեդրոններու մէջ , 317ի Յունիսին 12 , 318ի Մարտին 29 եւ Օգոստին 10 եւ 319ի Մարտին 4 կեդրոններու մէջ ալ սկսաւ գործադրուիլ : Յառաջիկայ Հոկտի սկիզբէն ալ պիտի գործադրուի Պիթիոսի , Վանի , Տիարպէքիւրի , Մուսուլի , Պասրայի , Էկիւնի , Տիվրիկի , Արաբկիւրի , Բէմախի եւ Մարսուանի մէջ :

Բողոք. Ժող. Բողոքը Գոլէճի նոր շրջանին բացման առիթով Տր. Ունչպըրն ուսանողներուն ծանոց թէ այսուհետեւ Գոլէճին նախագահն է Տր. Կէյթս եւ թէ ինք կը մնայ միայն իրբեւ անդամ ուսուցչական ժողովին : — Պարտիզակի Բարձրագոյն Վարժարանի նախագահ Տր. Չէյմպըրս արձակուրդով Ամերիկա ուղեւորեցաւ : Իրեն կը յաջորդէ փոխանորդաբար Մր. Ալէն : — Գայսէրիի միսիոնար Տր. Ֆարնգուըրթն , որ աւելի քան 50 տարի է ի վեր շատ արդիւնաւոր կեանք մը վարած է Գայսէրիի դաշտին մէջ , այս շաբթու մայրաքաղաք եկաւ՝ այլեւս իր բնավայրը վերադառնալու համար : Տարակոյս չունինք որ իր հետ հաճելի յիշատակներ պիտի տանի այս երկրէն , ուր այնքան օգտակար եղած է մեր եկեղեցիներուն : Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ յաջող ելք ունեցած է վերաբուժական գործողութիւնը , որու ենթարկուեցաւ Ամերիկայի մէջ Տր. Ֆարնգուըրթնի դուստրը , տիկին Ֆաուլ : — Անցեալները մեռաւ Պիրէճիկի եկեղեցիին երեւելի անդամներէն Աբրահամ էֆ. Տէր Ղադարեան : — Բողոքը Գոլէճի ուսուցիչներէն Փրոֆ. Աբր. Տէր Յակոբեան , որ արկածի մը հետեւանքով տառապեցաւ ընդ երկար , ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ պիտի վերսկսի իր գործը :

Այդ առիթով հետեւեալը ուղղած է մեզի . «Զիս խնամող բժիշկները կ'ըսեն թէ վերջապէս կրնամ մեկնիլ հիւանդանոցէն : Կը փափաքիմ այս առթիւ իմ խորին շնորհակալութիւնս մատուցանել թէ՛ ձեզ եւ թէ՛ այն բոլոր մօտաւոր եւ հեռաւոր բարեկամաց որք ձեր միջոցաւ բանիւ կամ գրով իրենց համակրութիւնն յայտնեցին իմ երկարատեւ հիւանդութեանս միջոցին» :

Հայ Լուս. Ժող. Պատրիարք Հայրը անցեալ ուրբաթ ծայրագունութեան աստիճան տուաւ Տ. Գնէլ Վրդ. Գալէմքեարեանի : — Տ. Մուշեղ Վրդ. հրաժարեցաւ Արաբկիւրի առաջնորդութենէն : Կ'ըսուի թէ Վանայ առաջնորդ պիտի կարգուի : — Լիյազաթի արծաթ շքանշան տրուեցաւ Երկրագործական մասնագիտական դիւանի նախագահ Արամ էֆ. Ուլայի Բ աստիճան՝ նոյն դիւանի երկրորդ ճիւղին քննիչ եւ Պատրիարքարանի Տնտեսական Խորհրդին անգամ Սուրբնեան Վանան էֆ. եւ Ուսումնական Խորհրդի անգամ Բէրէստէճեան Պողոս էֆ. Սանիյէի երկրորդ աստիճան Մուշ. Էֆէմէրի արտօնատէր Յովհաննէս Ֆէրիա էֆ. եւ երրորդ կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան՝ Ալեւիտի արտօնատէր Եուսուֆեան Չարեհ էֆ. : — Պանտրմայի մէջ 14 Հայ ընտանիքներ , որոնք 11 տարի առաջ Կաթոլիկ եկեղեցիին յարած էին , Հայ եկեղեցիի ծոցը վերադարձան : — Կիլիկիոյ կաթողիկոսական փոխանորդ Տ. Կարապետ Վրդ. Տէր Կարապետեան քանի մը շաբաթ է ի վեր Մարաշ գացած է եւ մեծ եռանդով ձեռնարկած է եկեղեցական գործերու կարգադրութեան : — Ախթէփոլիի Միտեայի եւ Լյնէ Ատայի կարօտեալներուն համար նպաստահաւաք մարմինը 5,000 դահ. արժողութեամբ նպաստատոմս ղրկած է Պատրիարքարան , որպէս զի պաշտօնեաներուն բաժնուի եւ դրամը նոյն մարմինին ղրկուի :

Յուլ. Ժող. Երեքշաբթի Պատրիարքին անուան տօնախմբութեան առիթով մետրապօլիտները , իրան ժողովի անդամները եւ Յոյն ժողովրդին երեւելիները , նաեւ Կրօնական նախարարութեան քննիչ Սէրվէթ պէյ եւ Յունական դեսպան Մ. Դրիփարիս եւ Հայոց Պատրիարքական փոխանորդ Հայրը շնորհաւորական այցելութիւն տուին ի Պատրիարքարան :

ԳՐԱՄԱԿԱՆ

(Ուպոս. 41/24)

Գոնստիտէ		34	02
Բուժելի Երկաթուղի		120	25
ԳՐԱՄԱՔ. Օսմ. սուլէն 1005			
Մէճիտիյէ	107 37	Նարոյէտի	87 07
Նոր մէթալիք	103 25	Գրիմից	51 05
Մանր արծաթ	103 20	Սնդղ. սուլի	109 36
Ուսուցիչ բոլ	89 20	Մանէթ թղթ.	8 63

ԱՐՏԱՔԻՆ

Մեծ Բրիտանիա. վերջին շաբթուան քաղաքական ամենէն կարեւոր դէպքն եղաւ Մր. Չէյմպլըրէնի եւ երեք ուրիշ նախարարներու հրաժարումը Բրիտանական դահլիճէն: Անցեալ երկուշաբթի նախարարական խորհուրդ մը տեղի ունեցաւ որ երեք ժամ տեւեց, եւ նախարարները իրարմէ չմեկնած՝ վերջնական որոշում մը տուին իրենց անտեսական աշխարհավարութեան նկատմամբ, թէպէտ այդ որոշումը անմիջապէս հրատարակութեան չտրուեցաւ: Յաջորդ օրն ալ ուրիշ ժողով մը եղաւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներ ի նկատ առնելու համար: Իսկ ուրբաթ թերթերը ծանուցին թէ Մր. Չէյմպլըրէն, Ելեւմտական նախարար Մր. Բիչի եւ Հնդկաստանի նախարար Լորտ Ճորճ Հէմիլթըն հրաժարած են եւ Թագաւորն ընդունած է անոնց հրաժարականները: Մր. Չէյմպլըրէնէ Մր. Պալֆուրի ուղղուած նամակը ինն օր աւելի առաջ գրուած էր: Գաղթային նախարարն այն նամակով կը խոստովանէր թէ «Մեր գաղթականութիւններուն հետ մաքսային նախամեծարութեան սկզբունքով համաձայնութիւն մը, որով մինչեւ ցարդ անմաքս թողուած ուտեստի նիւթեր ամենադոյզն մաքսի ենթարկուին, գէթ առ այժմ անընդունելի է ընտրողներու մեծամասնութեան, նոյն իսկ եթէ նոյնչափ ընդհանուր սպառում ունեցող ուտեստի ուրիշ նիւթերու մաքսը ղեղձուի»: Ասոր համար կը ցաւի Մր. Չէյմպլըրէն, բայց վերջին ընտրութիւնները եւ լրագիրներու եւ ժողովրդային գումարումներու մէջ արտայայտուած կարծիքներն այս մասին տարակոյս չեն թողած անոր մտքին մէջ: Սակայն նկատելով որ գործնական աշխարհավարութեան շրջանակին մէջ չմտնելի ուղած փոփոխութիւնը, ինք կը զգայ թէ իրեն համար պատուաւոր ընթացքն է միմիայն հրաժարիլ իր պաշտօնէն, վասն զի անկախ դիրքի մը մէջ կարող է ընել ինչ որ իրեւ կուսակցութեան մարդ անկարող պիտի ըլլար ընել պատշաճապէս: Երկրին այլեւայլ կողմերը ատենախօսելով եւ իր գաղափարները ծաւալելու ուրիշ մեթոտներով պիտի ջանայ ժողովուրդը համոզել որ իր գաղափարներուն յարին: Մր. Պալֆուր, Մր. Չէյմպլըրէնի հրաժարականն ընդունելու առիթով, կը յայտնէ թէ նախարարութիւնը մեծ կորուստ մը կը կրէ անոր հրաժարմամբ: Իր նամակը շատ մտերմական լեզուով է: Մր. Բիչի եւ Լորտ Հէմիլթըն հրաժարեցան, վասն զի իրենք ջերմ պաշտպան են մաքսամերժ գրութեան եւ վասն զի Մր. Պալֆուր զգացուց թէ ինք կ'ուզէ մաքսերը բարձրացնել, որպէս զի կառավարութիւնը

յաջորդ ուրիշ ազգերու հետ առեւտրական պայմանագրութիւններ կնքել փոխադարձութեան սկզբունքով, որ է ներածուած ինչ ինչ ապրանքներու մաքսը թեթեւցնել, պայմանով որ զանոնք արտածող երկրին կառավարութիւնն ալ համապատասխան ղեղձ մը ընէ Բրիտանական ապրանքներու վրայ դրուած մաքսերէն: Դահլիճի ուրիշ անդամ մը, Լորտ Պալֆուր, նախարար Սկոթլանդ, Մր. Բիչի եւ Լորտ Հէմիլթընի օրինակին հետեւելով հրաժարեցաւ նոյն պատճառով: Հրաժարեալներէն ոմանց յաջորդեցին ուրիշ նախարարներ, այսինքն Մովային նախորդ նախարար Լորտ Սէլպըրն ստանձնեց Մր. Չէյմպլըրէնի պաշտօնը, Ճորճ Չէյմպլըրէնի եղբայր Մր. Օսթին Չէյմպլըրէն, որ Թղթատարական նախարար էր, ստանձնեց Մր. Բիչիի պաշտօնը, իսկ Պատերազմական նախարար Մր. Պրոտրիք անցաւ Լորտ Հէմիլթընի տեղը: Սակայն այս փոփոխութիւնները ուրիշ պաշտօնարաններ թափուր կը թողուն, եւ զրոյց կը շրջի թէ Հարաւային Աւստրալիայի կառավարիչ Լորտ Միլնըր պիտի հրաւիրուի դահլիճն անդամակցիլ: Սթանֆորդ կը թուադրէ որ Եգիպտոսի Բրիտանական ներկայացուցիչ Լորտ Բրոմլըր ալ նախարար անուանուի: Գաղթականութիւնները ցաւ կը յայտնեն Մր. Չէյմպլըրէնի հրաժարման համար, թէպէտ ամենուն մէջ ալ կան որ անոր գաղափարներուն չեն հաւնիր: Օտար թերթեր երկար մեկնութիւններ կու տան անոր հրաժարման: Ան էր Բրիտանական միակ ողջ պետական անձնաւորութիւնը, որ Լորտ Պիքընսֆիլտի, Մր. Կլատթընի եւ Լորտ Սոլզպըրիի պէս աշխարհաճշակ համբաւ առաւ: — Շաբթուան սկիզբները Մր. Պալֆուր տետրակ մը հրատարակեց զանձային խնդրին վրայ: Անով կը յայտարարէ թէ ինք մաքսամերժ գրութեան ջատագով է, բայց կ'ըսէ թէ ստիպուած է սա հարցումն ուղղել թէ «արդեօք անմաքս առեւտուրի աշխարհի մը մէջ մաքսամերժ ազգի մը յարմարող անտեսական գրութիւնը կը շարունակէ՞ ամէն մասամբ յարմարիլ մաքսապաշտներու աշխարհի մը մէջ զրոնուող մաքսամերժ ազգի մը»: Մտաւիպար վիճակը պիտի ըլլար, կ'ըսէ, տիեզերական անմաքս գրութիւն մը, ուր տարբեր ազգեր իրարու հետ անխափան իրենց ապրանքները փոխանակէին առանց մաքսային ուեւէ սակացոյցի, ի բաց առեալ ինչ որ անհրաժեշտ է եկամուտի համար: Սակայն այս գաղափարային վիճակը գոյութիւն չունի, զի ազգերէ ոմանք ինքնապահ քաղաքականութեան կը հետեւին՝ իրենց բոլոր պէտքերը իրենց արտերէն եւ դործարաններէն հոգալով եւ բարձր մաքսերու

միջոցով օտար ապրանքներ իրենց հրապարակէն մերժելով։ Անգղիա այս քաղաքականութենէն այնչափ վնասուած չէ որչափ կրնայ վախճուիլ, եւ զայս երեք պատճառի կը վերագրէ Մր. Պալֆուր։ Օտար ազգեր շատ պարտք ունին Մեծ Բրիտանիոյ եւ իրենց ղրկած ապրանքներով կը հատուցանեն։ Ընդարձակ տեղ մը կայ, ուր առեւտրական «բաց դրան» քաղաքականութիւնը տակաւին կը պահպանուի, եւ վերջապէս մաքսային այլամերժ դրութիւնը կատարեալ չէ նոյն իսկ մաքսապաշտ երկիրներու մէջ։ Այսու ամենայնիւ, Մր. Պալֆուր կը կարծէ թէ ապագային մէջ Բրիտանական վաճառականութիւնը պաշտպանելու համար, աւելի բարձր մաքսերով ուրիշ ազգերէ վրէժ լուծելու հնար մը ըլլալու է, որ չափաւորութիւն փոխադարձութեան սկզբունքով կնքելի պայմանագրութիւններով։ Անցեալ շաբթու հրատարակուած վիճակագրութիւններէ կը տեսնուի թէ Անգղիա դեռ բոլոր միւս ազգերէն աւելի կ'արտածէ եւ կը ներածէ, թէպէտ թէ՛ Գերմանիա եւ թէ՛ Միացեալ Նահանգները վերջին տարիներուն մէջ սկսած են համեմատաբար աւելի բան արտածել ու ներածել։

Գերմանիոյ Կայսրը Վիլհելմի Բ-ը. Անցեալ շաբթու ծանուցուած ծրագրին համեմատ Վիլհելմ Կայսրը անցեալ ուրբաթ ժամանեց Վիէննա եւ ջերմ ընդունելութիւն մը դտաւ Ֆրանց Եոզէֆ Կայսրէն։ Գերման Կայսեր նախորդ այցելութենէն ի վեր հինգ տարի անցած է եւ Վիէննացիները ջերմապէս ողջունեցին անոր վերադառնալով ժամանումը, թէպէտ ոչ այնքան խանդավառութեամբ, որով երեք շաբաթ առաջ մեծարեցին էտուրը թագաւորը։ Ասոր պատճառը անտարակոյս օդն էր, որ շատ աննպաստ էր, զի յորդառատ անձրեւ կը տեղար Կայսեր ժամանման պահուն։ Քիչ մը յոգնած կ'երեւէր, բայց պատճառը սա էր որ երբ Ֆրիտրիխ արքեղքոսին քով էր, Կիշերը հազիւ երեք ժամ կը քնանար։ Իր վարձքը սա եղաւ որ կրցաւ 15 պատուական եղջերու որսալ, ամէնքն ալ խոշոր։ Տեղի ունեցաւ սովորական փառաւոր հացկերոյթը սիրալիր բաժակաճառերով, հացկերոյթ մը Գերմանական դեսպանատան մէջ երկրորդ երեկոյին, եւ որսորդութիւն մը Ֆրանց Ֆերտինանտ արքեղքոսին հետ։ Ֆոն Պիւլով կոմսը եւ Կոլուխովսքի կոմսը երկարօրէն տեսակցեցան։ Վիլհելմ Կայսրն այցելեց Կոլուխովսքի կոմսին եւ յետոյ ունկնդրութիւն մը չնորհեց անոր։ Ֆրանց Եոզէֆ Կայսրն ալ Ֆոն Պիւլով կոմսին ունկնդրութիւն չնորհեց։ Կիրակի իրիկուն Վիլհելմ Կայսեր մեկնման պահուն հիւրընկալ Կայսրը անոր ընկերացաւ մինչեւ Կայսրան, եւ փողոցները մեծ բազմութիւն լեցուած էր։

Աւստրիա-Հունգարիա։ Ֆրանց Եոզէֆ Կայսրը շատ ախորժեցաւ այն հաւատարմական ջերմ ուղերձէն որ իրեն մատուցուեցաւ Կալիցիոյ ժողովէն, նաեւ ժողովրդային ցոյցերէն որոնցմով ողջունուեցաւ ռազմափորձերու դաշտը երթալու միջոցին։ Շատ տեղեր յաղթական կամարներ կանգնուած էին եւ աղջիկներ ծաղկեփունջեր կը նետէին Ն. Վեհափառութեան անցնելուն պահուն։ Ռազմափորձերու դաշտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց Հունգարիոյ մէջ յուզուած սա խնդրին նկատմամբ թէ պէտք է բանակի հրամանները Հունգարերէն լեզուով տալ Հունգարական գունդերուն մէջ։ Կայսրն այդ յայտարարութեան մէջ սապէս կը խօսի. «Բանակս, որու հաստատ հիմերը պեղել ջանացին ինչ ինչ միակողմանի փառասիրութիւններ առանց նկատելու այն մեծ դերը զոր խաղալ կոչուած է պետութեան երկեակ մասերուն ալ օգտին համար, ապահով ըլլալու է թէ վերին հրամանատարի իրաւունքներուն եւ արեւմտութիւններուն ոչ մին պիտի լքանեմ։ Բանակս միացեալ եւ անբաժան, ինչպէս է, Աւստրիա-Հունգարական պետութեան պաշտպանութեան ամուր զօրութիւնը պիտի մնայ ամէն թշնամիի դէմ»։ Կայսեր այս խօսքը քիչ յուզում էջարոյց Հունգարիոյ մէջ։ Կը կարծուի թէ Խորհրդայն Հունգարիոյ մէջ, Կը կարծուի թէ Խորհրդարանը քիչ ատենէն պիտի վերսկսի իր նիստերը, Հէտերվարի կոմսը կը յորդորէ Կայսրը դարձեալ Պուտափէշթ երթալ՝ որչափ կարելի է՝ շուտով։

Այլապէս։ Մարտիի մէջ կասկածելի հիւանդութեան ուրիշ դէպքեր տեղի չունեցան։ Բժիշկներէն ոմանք կ'ըսեն թէ հիւանդութիւնը ժանտախտ չէր։ — Փարիզի մէջ պատրաստութիւններ սկսան Իտալիոյ Թագաւորին ու Թագուհիին այցելութեան համար որ տեղի պիտի ունենայ Հոկ. 18ին. Ն. Վեհափառութիւններուն պիտի ընկերանան բազմաթիւ հետեւորդներ, որոնց մէջ կը գտնուի Արտաքին գործերու նախարար Մորէն ծովակալը։ Արդի կարգադրութեան համեմատ Իտալիոյ Թագաւորը Նոյեմբերի մէջ տեղերը պիտի այցելէ Անգղիա։ — Մ. Մէրքելը զարձեալ Աթէնքի քաղաքապետ ընտրուեցաւ, գրեթէ 4,000 քուէի մեծամասնութեամբ պարտութեան մատնելով Տէլեանիսի կուսակցութեան ընտրելին։ Այս նշան է թէ հանրային կարծիքը փոխուած է Աթէնքի մէջ, ուր տասն ամիս առաջ Տէլեանիսի կուսակիցները ստուար մեծամասնութիւն ունէին երեսփոխանական ընտրութիւններուն ժամանակ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊԱ ՊՅՅԱՆԵԱՆ

Ֆինանսըլար եօգուշու Ամէրիկացի խան